

Ulkomaalaiserityisyys Vantaan vankilassa tutkinnallisten eristysten aikana

Simo Jyväkorpi, Mikko Koski

2024 Laurea

Laurea-ammattikorkeakoulu

Ulkomaalais erityisyys Vantaan vankilassa tutkinnallisten eristyksien aikana

Laurea-ammattikorkeakoulu

Simo Jyväkorpi, Mikko Koski
Rikosseuraamusalan sosionomi
Opinnäytetyö
Joulukuu, 2024

Simo Jyväkorpi, Mikko Koski

Ulkomaalaiserityisyys Vantaan vankilassa tutkinnallisten eristysten aikana

Vuosi

2024

Sivumäärä

50

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää ulkomaalaisten ja ulkomaalaistaustaisten vankien erityispiirteiden huomioimista tutkintavankeuden ja tutkinnallisten rajoitusten aikana. Vantaan vankila oli opinnäytetyön toimeksiantaja. Vantaan vankilaan tulee Suomessa vuosittain eniten kyseisiin ryhmiin kuuluvia tutkintavankeja. Opinnäytetyössä tavoitteena oli selvittää saavatko kaikki ulkomaalaiset tutkintavangit heille kuuluvia palveluita, kun he ovat tiukkojen rajoitustoimien kohteena, riippumatta heidän kulttuurisesta ja kielellisestä erityisyydestään. Haluttiin myös selvittää mitä Vantaan vankilassa on tehty ulkomaalaiserityisyyden huomioimiseksi ja mitä voitaisiin tehdä enemmän ja/tai paremmin.

Opinnäytetyö toteutettiin laadullisena tutkimuksena. Aineistonkeruumenetelmänä käytettiin puolistrukturoitua haastattelua. Haastatteluun osallistui 10 rikosseuraamusalan ammattilaista, jotka työskentelevät päivittäin ulkomaalaisten tutkintavankien kanssa. Opinnäytetyön tietoperustaa ovat tutkintavankeus, pakkokeinolaissa määritellyt tutkinnalliset rajoitukset, yksinäisyyden kokeminen vankilassa, Nelson Mandela säännöt ja ulkomaalaiset Suomen vankiloissa.

Tulosten perusteella Vantaan vankila selviää ulkomaalaiserityisyyden haasteista pitkäaikaisella kokemuksellaan. Ulkomaalaisten ja ulkomaalaistaustaisten kulttuurisia ja kielellisiä erityispiirteitä huomioidaan niin hyvin kuin se on nykyisten resurssien puitteissa mahdollista. Ongelmaksi nähtiin tilanne silloin, kun mitään yhteistä kieltä ei ole ja tätä varten on hankittu tulkkaukspalvelu. Vangin mahdollisuus tutustua itseään koskevaan kirjalliseen materiaaliin on myös ongelmallista ja tätä varten on tuotettu käännöksiä useilla eri kielillä. Kehitysehdotuksena on koulutuksen lisääminen, jossa perehdyttäisiin ulkomaalaisten ja ulkomaalaistaustaisten erityispiirteisiin. Koulutusta voitaisiin lisätä myös uusille alalle tuleville työntekijöille rikosseuraamusalan koulutuskeskuksessa. Vankilan henkilöstölle voitaisiin järjestää koulutusta, jossa olisi mukana ihmisiä useammasta eri vankilasta. Siten päästäisiin vertailemaan kokemuksia ja etsimään yhteisiä hyviä käytäntöjä.

Simo Jyväkorpi, Mikko Koski

Foreigner Specialism in Vantaa Prison during investigative isolation

Year 2024 Pages 50

The purpose of this bachelor's thesis was to investigate how the characteristics of foreigners and prisoners with foreign background are considered during pretrial detention and pretrial restrictions. The commissioner of the research was Vantaa Prison. Vantaa Prison has the largest number of remand prisoners belonging to these groups in Finland each year. In the thesis, the aim was to find out whether all foreign remand prisoners receive the services they are entitled to when they are subject to strict restrictions, regardless of their cultural and linguistic specialties. In Vantaa Prison were also examined what has been done to consider the special needs of foreigners and what could be done more or better.

The thesis was carried out as a qualitative study. A semi-structured interview was used as the data collection method. The interview was attended by 10 professionals in the field of criminal sanctions who work with daily foreign remand prisoners. The theoretical background included topics such as pre-trial detention, investigative restrictions defined in the coercive measures law, experiencing loneliness in prison, Nelson Mandela rules and foreigners in Finnish prisons.

Based on the results, can cope with the challenges of the foreigner specialty with its solid experience. The cultural and linguistic peculiarities of foreigners and people with a foreign background are considered as well as possible within the current resources. The situation was seen as a problem when there is no common language and for this an interpretation service was acquired. The prisoner's opportunity to get to know written material about themselves is also problematic, and for this purpose translations have been produced in several different languages. The development proposal would be training, which would introduce the special characteristics of foreigners and those with a foreign background. Training could also be increased for new employees entering the field in the training center for the field of criminal sanctions. Training could be organized for the prison staff, which would involve more people from different prisons. In this way, the experiences could be compared, and common practices developed and look for common good practices.

Keywords: remand prisoner, restrictions, prison, foreigner

Sisällys

1	Johdanto.....	8
2	Toimintaympäristö opinnäytetyössä	9
2.1	Rikosseuraamuslaitoksen organisaatio, strategia ja arvopohja	9
2.2	Vantaan vankila	11
3	Tietoperusta	14
3.1	Tutkintavankeus	14
3.2	Tutkinnan aikaiset rajoitukset	15
3.3	Tutkinnallisista eristyksestä johtuvien rajoitustoiminen vaikutus tutkintavankeuteen	16
3.4	Ulkomaalaiset suomalaisissa vankiloissa	17
3.5	Yksinäisyyden kokeminen vankilassa	20
3.6	Nelson Mandela vähimmäissäännöt	22
4	Tutkimusasetelma	25
4.1	Tutkimusmenetelmänä laadullinen tutkimus.....	26
4.2	Tutkimuksessa käytettävä haastattelu	26
4.3	Aineiston analyysi	27
4.4	Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus.....	28
5	Tutkimustulokset	29
5.1	Ulkomaalaisen/ulkomaalaistaustaisen vangin saapuminen Vantaan vankilaan	29
5.2	Ulkomaalais erityisyyden huomiointi RISEssä /Vantaan vankilassa	30
5.3	Ulkomaalaisten vankien palvelut verrattuna kantasuomalaisten saamiin palveluihin	32
5.4	Suurimmat haasteet ulkomaalaisten tutkintavankien kanssa	33
5.5	Toiminta, jos ulkomaalainen tutkintavanki ei puhu mitään yleisistä kielistä	34
5.6	Henkilökunnan koulutus ulkomaalais erityisyyden haasteisiin.....	35
5.7	Vankiterveydenhuolto ja ulkomaalais erityisyys.....	36
5.8	Erlaisia tilanteita, jossa ulkomaalainen tutkintavanki voi kokea ongelmia sen vuoksi, että hän on ulkomaalainen	36
5.9	Ulkomaalaisuuden vaikutus tutkinnallisten rajoitustoiminen laatuun	37
5.10	Ulkomaalaisten tutkintavankien rikoksetonta elämää tukeva toimia tutkintavankeuden aikana ja mahdollisuus saada sosiaalipalveluita vankeuden jälkeen .	38
5.11	Tärkeimpiä asioita ulkomaalaisten tutkintavankien kohtaamisessa	39
6	Johtopäätökset	40
7	Pohdinta ja kehittämissuhteet	42
7.1	Opinnäytetyöprosessi ja ammatillisen kehittymisen reflektointi.....	42
7.2	Tuloksien hyöty ja kehittämismahdollisuudet.....	44

Lähteet.....	47
Kuvat	50
Taulukot	50
Liite 1: Haastattelu kysymykset	51

1 Johdanto

Tutkinnalliset eristykset voivat olla haastavaa aikaa tutkintavangille. Tutkintavangin yhteydenpitoa muihin ihmisiin voidaan rajoittaa paljon, ja tutkintavangin sellin ulkopuolista aikaa voidaan vähentää. Kun tutkintavanki on ulkomaalainen, aiheuttaa se vielä suuremman haasteen hänelle. Tutkintavangilla voi olla vaikeuksia saada sanottua asiansa, jos hän ei osaa puhua samaa kieltä henkilökunnan kanssa. Tutkinnalliset eristykset ovat välttämättömiä, jotta vältetään poliisin suorittaman esitutkinnan sotkemisvaara. Tutkinnalliset eristykset kestävät yleensä oikeudenkäynnin loppumiseen asti. Tutkinnalliset rajoitukset voivat kestää joillakin tutkintavangeilla useita kuukausia.

Tässä opinnäytetyössä tarkasteltiin, kuinka rikosseuraamuslaitos ottaa huomioon ulkomaalaiserityisyyden tutkinnallisten eristysten aikana. Tämä on mielestämme tärkeä asia, jotta jokainen tutkintavanki on oikeutettu samoihin oikeuksiin haastavan tutkinnallisten eristysten aikana. Ulkomaalaisten vankinen määrä on lisääntynyt Suomen lähihistoriassa suuresti vankiloissa. Vankeus alkaa usein tutkintavankeudella. Tutkintavankeus on useasti vaikeaa aikaa tutkintavangeille, varsinkin jos tutkintavanki on ensikertalainen. Ulkomaalaisen tutkintavangin perhe ja lähisukulaiset voivat asua ulkomailla ja heillä ei välttämättä ole tietoa sukulaisensa vangitsemisesta. Sisäinen liikkuvuuden helppous Euroopan sisällä ja kansainvälistyminen lisää myös ulkomaalaisten rikosseuraamusasiakkaiden määrää. Kuinka Rikosseuraamuslaitos on huomionnut tämän haasteen, jonka ulkomaalaisten tutkintavankien lisääntyminen aiheuttaa? Tutkimusaineiston keräsimme Vantaan vankilassa, joka on Suomen suurin tutkintavankila. Opinnäytetyössä haastattelimme rikosseuraamuslaitoksen asiantuntijoita. Opinnäytetyössä tuomme esille myös kehitysehdotuksia, kuinka ulkomaalaiserityisyyden haasteisiin voidaan vastata. Opinnäytetyössä tutkimme ovatko ulkomaalaiset tutkintavangit tasapuolisessa asemassa verrattuna muihin tutkintavankeihin. Lisäksi pohdimme, miksi joissain tapauksissa ulkomaalainen joutuu tiukkoihin tutkinnallisiin eristyksiin, vaikka hänen tekemänsä rikos ei ole suuri. Tämä saattaa tapahtua sen vuoksi, ettei hän poistuisi maasta ennen oikeudenkäyntiä. Tämä pienistä rikoksista aiheutuva tutkinnallinen rajoitus kuormittaa jo valmiiksi yliasutettuja vankiloita ja aiheuttaa haasteita tutkintavankiloille. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että ulkomaalainen tutkintavanki on tiukoissa tutkinnallisissa eristyksissä oikeudenkäyntiin asti. Oikeudenkäynnin jälkeen hän mahdollisesti saa ehdollisen tuomion ja hänelle määrätään maahantulokielto ja hänet lähetetään kotimaahansa.

Teknologian kehittyminen antaa myös mahdollisuuden helpottaa kommunikaation puutteesta aiheutuvia haasteita. Digitalisaatio on tullut käyttöön vankiloissa Suomessa. Vangeilla on mahdollisuus pitää yhteyttä perheeseensä Skypen välityksellä. Tätä digitalisaation kehittymistä

vankiloissa eivät kaikkein tiukimmilla eristyksillä oleva tutkintavangit pääse kuitenkaan hyödyntämään.

2 Toimintaympäristö opinnäytetyössä

Rikosseuraamuslaitos on organisaatio, jonka toimintaperiaatteet kerromme tässä luvussa. Lisäksi kerromme tarkemmin tutkintavankeudesta ja tutkinnallista rajoituksista kolmannessa luvussa. Tutkintavankeuden toiminta perustuu tutkintavankeuslakiin. Opinnäytetyön toteuttamispaikka on Vantaan tutkintavankila. Opinnäytetyössä haastattelemme eri asiantuntijoita, jotta voimme tuoda eri asiantuntijoiden näkemyksiä ulkomaalaisten tutkintavankien tutkinnallisten eristyksien aikaisesta erityisyyden huomioimisesta.

2.1 Rikosseuraamuslaitoksen organisaatio, strategia ja arvopohja

Rikosseuraamuslaitos on oikeusministeriön hallinnonalaan kuuluva valtakunnallisesti toimiva virasto. Se koostuu neljästä vastuualueesta. Neljä vastuualuetta vastaa laitoksen kehittämisestä, ohjauksesta, asiakasprosesseista, hallinto- ja tukipalveluista sekä operatiivisesta toiminnasta. Operatiivisesta toiminnasta vastaavaan vastuualueeseen kuuluu 11 rikosseuraamuskeskusta. Rikosseuraamuskeskuksissa on yhdyskuntaseuraamustoimistoja, vankiloita ja muita yksiköitä. Työntekijöitä rikosseuraamuslaitoksessa on noin 2600. (Rikosseuraamuslaitos 2022a)

Kuva 1 Rikosseuraamuslaitoksen organisaatio (Rikosseuraamuslaitos 2022a)

Rikosseuraamuslaitosta johtaa pääjohtaja. Pääjohtaja toimii oikeusministeriön kanssa ja sopii tulostavoitteista. Pääjohtaja vahvistaa Rikosseuraamuslaitoksen strategiset linjaukset ja

ratkaisee Rikosseuraamuslaitosta koskevat asiat, joita ei ole säädetty tai työjärjestyksessä määrätty muun virkamiehin ratkaistavaksi. Rikosseuraamuslaitoksen pääjohtaja on Anna Arola-Järvi. Pääjohtajan alaisuudessa toimii myös sisäinen tarkastus, viestintäyksikkö, kansainvälisten asioiden yksikkö ja johdon tuki. (Rikosseuraamuslaitos 2024a)

Rikosseuraamuslaitoksen strategiatyöstä, tulosohjauksesta ja palveluiden kehittämisestä, oikeudellisesta ohjauksesta, tutkimuksesta ja tilastoista vastaa kehittämisen ja ohjauksen vastuualue. Vastuualueella on neljä yksikköä. Kehitys ja laatu -yksikkö, oikeusyksikkö sekä rikosseuraamusalan tutkinto- ja täydenniskoulutuksesta vastaava Rikosseuraamusalan koulutuskeskus. Pauli Nieminen toimii kehittämisen ja ohjauksen vastuualueen johtajana. (Rikosseuraamuslaitos 2024a)

Asiakas- ja vankiarvioinnista sekä rangaistusajan suunnittelutyöstä vastaa asiakasprosessien vastuualue. Asiakasprosessien vastuu alueeseen kuuluu myös vastata muodollisesta täytäntöönpanosta ja täytäntöönpanon kansainvälisistä tehtävistä. Vastuualueella on kaksi yksikköä: asiakasarviointiyksikkö ja täytäntöönpanoyksikkö. Marko Hokkanen toimii asiakasprosessien vastuualueen johtajana. (Rikosseuraamuslaitos 2024a)

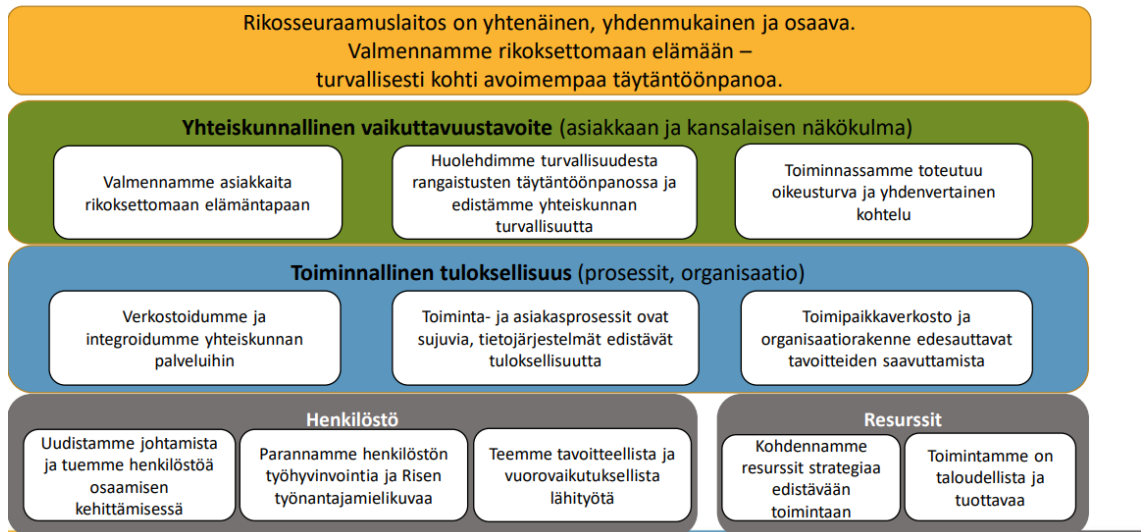
Hallinnon ja tukipalvelujen vastuualueen tehtäviin kuuluu henkilöstö- ja yleishallinto, taloushallinto ja hankintatoimi, ICT- palvelut, toimitilapalvelut ja turvatekniikka sekä kirjaamo- ja arkistopalvelut. Vastuualue koostuu neljästä yksiköstä. Näitä ovat talousyksikkö, henkilöstöyksikkö, toimitila- ja turvatekniikanyksikkö ja tietopalveluyksikkö. Teija Mustonen toimii hallinnon ja tukipalveluiden vastuualueen johtajana. (Rikosseuraamuslaitos 2024a)

Operatiivisen vastuualueen vastuulla on rikosseuraamuskeskukset ja palveluiden järjestäminen. Lisäksi vastuualueen tehtäviin kuuluu vastata turvallisuustyöstä. Operatiivinen suunnittelu, resurssointi, ohjaus ja seuranta kuuluu vastuualueen toimintaan. Operatiivinen vastuualue kehittää ja johtaa rikosseuraamuskeskusten sidosryhmäyhteistyötä. Operatiivisella vastuualueella on kaksi yksikköä, operatiivisen johtamisen yksikkö ja operatiivisen toiminnan yksikkö. Riitta Kari toimii operatiivisen vastuualueen johtajana. Vastuualueeseen kuuluu 11 rikosseuraamuskeskusta. (Rikosseuraamuslaitos 2024a)

Rikosseuraamuslaitoksen tehtävä on huolehtia yhteiskunnan turvallisuudesta pitämällä yllä laillista ja turvallista seuraamusjärjestelmää. Rikosseuraamuslaitos myötä vaikuttaa uusintarikollisuuden vähentämiseen. Rikosseuraamuslaitos pyrkii vähentämään syrjäytymistä, joka ylläpitää rikollista elämäntapaa. (Rikosseuraamuslaitos 2024b)

Strategiakartta 2022 - 2025

Kuva 2 Rikosseuraamuslaitoksen strategiset tavoitteet (Rikosseuraamuslaitos 2024b)

Rikosseuraamuslaitos on sitoutunut yhteiskunnassa pidettyihin tärkeihin arvoihin. Näitä arvoja ovat ihmisarvon kunnioittaminen ja oikeudenmukaisuus. Rikosseuraamuslaitoksessa työtä ohjaa käsitys yksilön mahdollisuudesta muuttua ja kasvaa. (Rikosseuraamuslaitos 2024b)

Rikosseuraamuslaitoksen arvoihin sitoutuminen merkitsee: perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien turvaamista, tuomittujen kohtelemista inhimillisesti, asiallisesti, ja keskenään tasavertaisesti, kaiken toiminnan lainmukaisuutta sekä oikeuden ja kohtuuden noudattamista, täytäntöönpanon toteuttamista siten, että se tukee tuomitun yksilöllistä kasvua ja kehitystä sekä hänen pyrkimystään rikoksettomaan elämään (Rikosseuraamuslaitos 2024b.)

Rikosseuraamuslaitoksen visio on ” Valmennamme rikoksettomaan elämään - turvallisesti kohti avoimempaa täytäntöönpanoa.” Strategia on laadittu Rikosseuraamuslaitoksessa neljäksi vuodeksi vuosille 2020-2023(Rikosseuraamuslaitos 2024b)

2.2 Vantaan vankila

Vantaan vankila valmistui vuonna 2002. Vankipaikkoja Vantaalla on nimellisesti 185. Vuonna 2018 keskivankiluku oli 201. Vantaan vankila on Suomen vilkkain tutkintavankila sekä vankimäärältään että kuljetuksien osalta. Vantaalla suoritetaan tuhansia vankikuljetuksia vuosittain ja Vantaan vankila onkin solmukohta vankien kuljetuksessa eri alueiden välillä. Vuonna 2011 Vantaan vankilassa vankikuljetuksia oli 9 000. Lisäksi Vantaan vankila hoitaa

tutkintavankien kärjäkuljetuksia. Vantaan vankilassa toimii tutkintavankilan lisäksi myös psykiatrisen vankisairaalan Vantaan yksikkö. (Rikosseuraamuslaitos, 2022)

Laitosta johtaa yksikön päällikkö, joka vastaa koko yksikön toiminnasta. Vantaan vankilassa on päällikön lisäksi kolme apulaisjohtajaa. Turvallisuudesta vastaava apulaisjohtaja vastaa laitoksen turvallisuudesta. Toiminnoista vastaava apulaisjohtaja vastaa vankilan toiminnoista. Toiminnoista vastaava apulaisjohtaja toimii koulutus- ja kuntoutussektorilla huolehtien koulutuksen ja kuntoutuksen toiminnoista ja kehittämisestä. Kolmannen apulaisjohtajan tehtäviin kuuluu lisärakennuksen valmistumisen seuranta. Rikosseuraamusesimiehet vastaavat vankilan turvallisuudesta ja toiminnan sujuvuudesta. Esimies tekee töitä yhteistyössä vartijoiden kanssa. Esimies huolehtii, että olosuhteet ja toiminnot ovat vankilassa lakien ja järjestyssääntöjen mukaisia. (Rikosseuraamuslaitos 2023a)

Vantaan vankilan lisärakennuksen rakentaa Lujatalo oy. Lisärakennus on 160-paikkainen, jossa voidaan turvata vangeille määrätty pakkokeino yhteydenpitorajoitusten toteutuminen. Lisärakennuksen lisäksi muutostyötä tehdään noin 1500 neliön verran. Rakennushankkeen on tarkoitus valmistua syksyllä 2024. Lisärakennus mahdollistaa erilaiset osastot, joissa voidaan ottaa huomioon tutkintavankeuden toimeenpanosta johtuvat tutkinnalliset eristykset. Lisäksi vankien toiminnalliset ja vuorovaikutukselliset tarpeet voidaan huomioida. Lisärakennus antaa myös poliiseille riittävät ja toimivat toimitilat kuulusteluiden turvaamiseksi. (Lujatalo 2023)

Vantaan vankila on tutkintavankila, jonne saapuvat vangit ovat pääsääntöisesti kärjäoikeuden päätöksellä tutkintavankeuteen tulevia miesvankeja. Vantaan vankilaan tuodaan myös siirtymistä odottavia vankeja kuten esimerkiksi naisvankeja, jotka odottavat siirtoa Hämeenlinnan vankilaan.

Vantaan vankila huolehtii etelän alueen säännönmukaisista vankikuljetuksista Hämeenlinnaan asti, jossa suoritetaan vaihto lännen suuntaan menevien kanssa. Reitin varrelle kuuluu lisäksi Keravan, Jokelan, Riihimäen ja Helsingin vankilat. Lisäksi Vantaan vankila huolehtii reitinmukaisessa kuljetuksessa kulkevista vangeista, jotka tulevat junalla erillisellä vankivaunulla.

Vantaan vankila hoitaa kärjäkuljetukset ja valvonnan Helsingin kärjä-, hovi- ja hallinto-oikeudessa. Espoon ja Vantaan kärjäkuljetukset ja valvonnan hoitaa poliisi. Vantaan vankila hoitaa kuljetuksia etelän alueella vangeille muihin kärjäoikeuksiin, joissa valvonnan hoitaa poliisi.

Rikosseuraamuslaitoksen keskeinen tavoite on tarjota vangille sellaista kuntoutusta, joka tukee irtautumista rikollisesta elämäntavasta ja paluuta normaaliin yhteiskuntaan rangaistuksen jälkeen. Tutkintavangeilla on mahdollisuus käydä keskustelua erityisohjaajien, sosiaalityöntekijän, psykologin tai pastorin kanssa. Vangilla on mahdollisuus osallista erilaisille kurssille, joilla tuetaan arjenhallintaa ja rikoksetonta elämää. (Rikosseuraamuslaitos 2023b)

Tutkintavangeilla ei ole velvoitetta osallistua vankilan järjestämään tai hyväksymään toimintaan, kuten esimerkiksi vankeusvangeilla on (VL 8 luku 2§). Tutkintavangeille on kuitenkin annettava mahdollisuus osallistua toimintoihin, jos vanki niin haluaa, ja viettää vapaa-aikaa yhdessä muiden vankien kanssa (TVL 7 luku 1§). Tässä on luonnollisesti huomioitava mahdolliset käräjäoikeuden määräämät yhteydenpidon rajoitukset.

Vantaalla on nykyään kaksi nuorille vangeille tarkoitettua osastoa. Toinen osasto on tarkoitettu alaikäisille eli alle 18-vuotiaille vangeille ja toinen osasto on alle 21-vuotiaille vangeille. Nuorten vankien lukumäärä ja varsinkin alle 18-vuotiaiden on selvästi lisääntynyt viime vuosien aikana. Nuorille vangeille on osoitettu omia rikosseuraamustyöntekijöitä, jotka toimivat nuorten kanssa järjestäen heille päiväjärjestyksen mukaista toimintaa. Lisäksi nuorten kanssa toimii myös talon ulkopuolisia järjestöjä ja tahoja kuten esim. Snellu eli Helsingin seurakunnan erityisnuorisotyönkeskus ja Martat. Nuorten osastoilla voi osallistua nuorille tarkoitettuun kuntouttavaan toimintaan. Osastoilla on mahdollista työllistyä puhdistajaksi.

Työosastolla asuvat työtoimintaan osallistuvat vangit. Työosaston vangit työskentelevät arkipäivisin verstailla, jotka sijaitsevat työliikkeellä. Vantaan vankilan työliikkeellä on kolme eri osastoa: kokoonpano- ja pakkaus-, puutyö sekä metalliosasto. Kokoonpano-osastolla kootaan erilaisia sähkötuotteiden komponentteja ja pakataan ruuveja. Puutyöosastolla valmistetaan erilaisia kalusteita ja suoritetaan kunnostus-, korjaus- sekä maalaustöitä. Metallityöt vaativat aiempaa alan kokemusta, muut työt huolellisuutta ja kädentaitoja (Rikosseuraamuslaitos 2021. Vantaan vankilan tulo-opas.)

Työosastolla ei ole erityisiä yhteydenpidon rajoituksia omaavia vankeja, joten kaikki vangit voivat osallistua vankilan tarjoamaan toimintaan ja kuntoutukseen. Lisäksi varsinaisen työtoiminnan lisäksi osastolla on työssä omat puhdistajavangit. Työosaston vangit toimivat myös vankilan talousmestarin apulaisina vankilan vaatehuollossa.

Rajoitusosastoille eli N-osastolle ja 4. kerrokselle ja kolmannen kerroksen yhdelle osastolle, sijoitetaan vankeja, joilla on käräjäoikeuden määräämiä rajoituksia yhteydenpidon suhteen. Lievimmillä yhteydenpitorajoituksilla olevat vangit asutetaan kolmoselle ja muut neloselle ja N-osastoille. Yhteydenpitorajoitusten poistuttua vangit pyritään sijoittamaan mahdollisimman nopeasti toisille osastoille, jos vain tilaa riittää ja osastosijoitus muuten palvelee vangin tarpeita. Näille osastoille pyritään järjestämään mahdollisuuksien mukaan toimintaa niissä puitteissa kuin rajoitukset niitä sallivat. Pääsääntöisesti vangit voivat osallistua oman osastonsa vankien kanssa toimintaan. Tiukimmilla yhteydenpitorajoituksilla oleville vangeille yritetään järjestää toimintaa. N-osaston naisten matkaselleissä on rajoitetut mahdollisuudet liikkua, koska Vantaa on kuitenkin miesvankila ja naisten matkasellit ovat tarkoitettu vain tilapäiseen asutukseen siirtoa odotellessa. Osastoilla työskentelevät puhdistajat ovat pääsääntöisesti vankeja, joilla ei ole enää rajoituksia tai ei ainakaan samasta rikoskokonaisuudesta syytettyjä

samalla osastolla, vaikka yhteydenpidon rajoituksia vielä olisikin. (Vantaan vankilan järjestyssääntö 2022)

Kun vanki tulee vankilaan, annetaan hänelle täytettäväksi esitietolomake. Lomakkeella pyritään selvittämään vangin sen hetkistä terveyden- ja mielentilaa. Vankilaviranomaisten on tärkeää tietää, kokeeko vanki akuuttia huolta terveydestään. Esitietolomakkeella, joita on tarjolla eri kielillä, yritetään selvittää, onko vangilla itsetuhoisia ajatuksia. Tällä tavoin voidaan vähentää itsetuhoisuutta ohjaamalla henkilö tarvittavan hoidon ja tuen piiriin. Esitietolomake skannataan vangin tietoihin, jotta hänen kanssaan työskentelevät virkamiehet voivat tukea vankia tarvittavilla tavoilla. Jokaiselle vangille nimetään vastuuvirkamies. Vastuuvirkamies on osastolla työskentelevä vartija, joka neuvoo ja opastaa vankia vankilan rutii-neissa. Vastuuvirkamies toimii vangin tukena päivittäisten asioiden hoidossa. Vastuuvartija seuraa tutkintavankeuden etenemistä. (Vantaan vankilan tulo-opas 2024)

3 Tietoperusta

Tietoperustassa käymme läpi seuraavia asioita: tutkintavankeus, yhteydenpidonrajoitukset ja niiden merkitys ja toteutus Vantaan vankilassa, yksinäisyyden kokeminen ja Nelson Mandela säännöt. Tärkeimpänä asiana ovat ulkomaalaiset ja ulkomaalaistaustaiset tutkintavangit. Tietoperustassa lisäksi paneudutaan vankeja ja vankeutta koskeviin lakeihin ja säännöksiin.

3.1 Tutkintavankeus

Tutkintavankeuden määritelmänä on: esitutinnan ja oikeudenkäynnin aikana käytettävä pakokokeino. Jos henkilöä epäillään vakavista rikoksista, häntä voidaan pitää kiinni yli neljä päivää käräjäoikeuden päätöksellä. Tutkintavankeuden tarkoituksia ovat: turvata rikoksen esitutkinta, tuomioistuinkäsittely ja rangaistuksen täytäntöönpano sekä estää rikollisen toiminnan jatkaminen. Tutkintavankeuden toimeenpanosta vastaavat Rikosseuraamuslaitos ja poliisi. Tutkintavangin oikeuksia ei saa tämän lain perusteella rajoittaa enempää kuin tutkintavankeuden tarkoitus, tutkintavankeudessa pitämisen varmuus ja vankilan järjestyksen säilyttämisen välttämättä vaativat. (Suomi.fi, Tutkintavankeuden täytäntöönpano 2021.)

Jos käräjäoikeus vangitsee henkilön rikoksesta epäiltynä, siirretään henkilö tutkintavankilaan, joka on lähimpänä kyseistä käräjäoikeutta. Henkilö voidaan siirtää myös erityisestä syystä johonkin toiseen tutkintavankilan. Henkilö voidaan erilaisista turvallisuussyistä siirtää myös poliisin ylläpitämään tutkintavankien säilytystilaan. Poliisin tiloissa tutkintavankia voidaan säilyttää pääsääntöisesti seitsemän vuorokautta. (Rikosseuraamuslaitos 2022 c)

Tuomioistuin antaa vangitsemismääräyksen, johon tutkintavankilaan sijoittaminen perustuu. Henkilölle varataan tilaisuus ilmoittaa lähiomaisille tai muulle läheiselle vankilaan

joutumisesta. Yhteydenpitörajoitukset voivat kuitenkin estää ilmoittamisen, jos rajoitukset estävät yhteydenpidon tiettyyn henkilöön. Henkilölle voidaan asettaa yhteydenpitörajoituksia esimerkiksi tiettyihin henkilöihin siviilissä tai toisiin vankeihin. Rajoitukset voivat rajata henkilön yhteydenpitoa niin, että se on mahdollista ainoastaan valvotusti. (Rikosseuraamuslaitos 2022 c)

Vangittu henkilö saa pitää hallussaan kohtuullisen määrän henkilökohtaisia tavaroita. Tutkintavankilassa kerrotaan millaisia tavaroita saa olla hallussa. Vankilassa ei käytetä rahaa vaan asiointi kanttiinissa tapahtuu henkilölle tehdyllä henkilökohtaisella pankkikortilla. Tutkintavankeudesta saa pienen rahallisen käyttörahan, joka maksetaan henkilön vankitilille. (Rikosseuraamuslaitos 2022 c)

Tutkintavangilla ei ole velvollisuutta osallistua vankilan järjestämään toimintaan. Halutessaan henkilön rangaistusajan suunnitelma voidaan aloittaa tutkintavankeuden aikana. Tutkintavankeus päättyy tuomion tullessa lainvoimaiseksi, käräjä- tai hovioikeuden tuomion myötä. Tuomioistuin voi päättää tutkintavankeuden, jos se katsoo, ettei henkilöä ole enää syytä pitää tutkintavankina. (Rikosseuraamuslaitos 2022 c)

Tutkintavankeuslain 2 luku pykälä 3 toteaa seuraavaa ”Tutkintavangille on viipymättä hänen saavuttuaan vankilaan tiedotettava sen oloista sekä tutkintavankien oikeuksista ja velvollisuuksista. ”Tietoja on oltava saatavana yleisimmin käytetyillä kielillä vankilassa olevien tutkintavankien tarpeiden mukaan.

Ulkomaiselle tutkintavangille on tiedotettava 9 luvun 12 §:n mukaisesta mahdollisuudesta olla yhteydessä kotimaansa edustustoon. Ulkomaiselle tutkintavangille on mahdollisuuksien mukaan annettava tulkitsemisapua. Viittomakieltä käyttävälle tai vammaisuuden vuoksi tulkitsemisapua tarvitsevalle vangille on annettava tarpeellista tulkitsemis- ja käännösapua. (Tutkintavankeuslaki 1071/2015)

Tutkintavankien saatavilla on oltava kokoelma tutkintavankeja koskevista laeista, asetuksista ja muista säädöksistä. Tutkintavankien saatavilla on oltava myös luettelo, josta käyvät ilmi vankilaa ja sen henkilökunnan toimintaa valvovat viranomaiset sekä ihmisoikeuksien toteutusta valvovat toimielimet, joille tutkintavangilla on kansainvälisten sopimusten mukaan valitus- tai kantelu-oikeus. Tutkintavangilla on oikeus pitää koko vapaudenmenetyksen ajan hallussaan hänelle esitutkintalain (805/2011) 4 luvun 17 §:n nojalla annettu kirjallinen ilmoitus hänen oikeuksistaan. (Tutkintavankeuslaki 291/2021)

3.2 Tutkinnan aikaiset rajoitukset

Pakkokeinolaissa määritellään tutkintavangin yhteydenpidon rajoittaminen seuraavasti: ”Esi-tutkinnan ollessa kesken voidaan rajoittaa kiinni otetun, pidätetyn ja tutkintavangin

yhteydenpitoa tiettyyn muuhun henkilöön, jos on syytä epäillä, että yhteydenpito vaarantaa kiinniottamisen, pidättämisen tai tutkintavankeuden tarkoituksen. Yhteydenpitoa voidaan rajoittaa myös syyteharkinnan ja oikeudenkäynnin ollessa kesken, jos on perusteltua syytä epäillä, että yhteydenpito vakavasti vaarantaa tutkintavankeuden tarkoituksen.”. Samassa kohdassa määritellään myös keihin vanki voi olla yhteydessä rajoituksista riippumatta ” Yhteydenpitoa ei saa rajoittaa oikeudenkäymiskaaren 15 luvun 2 §:n 1 tai 5 momentissa tarkoitettun asianajajan, julkisen oikeusavustajan tai luvan saaneen oikeudenkäyntiavustajan kanssa. Yhteydenpitoa ei saa rajoittaa myöskään säilytystilan tai vankilan henkilökunnan, säilytystilan tai vankilan henkilökunnan toimintaa valvovan viranomaisen, sellaisen ihmisoikeuksien toteutumista valvovan toimielimen, jolle vapautensa menettäneellä on kansainvälisten sopimusten mukaan valitus- tai kanteluoikeus taikka muun viranomaisen kanssa. Yhteydenpitoa lähiomaisen tai muun läheisen kanssa ja yhteydenpitoa tutkintavankeuslain (768/2005) 9 luvun 12 §:ssä tarkoitettun edustuston kanssa saa rajoittaa ainoastaan rikoksen selvittämiseen liittyvistä erityisen painavista syistä. Yhteydenpitoa lähiomaiseen saa rajoittaa vain siinä määrin kuin se on välttämätöntä kiinniottamisen, pidättämisen tai tutkintavankeuden tarkoituksen toteuttamiseksi.” (Pakkokeinolaki 2011/806.)

”Toimet yksin mies”, on vankiloissa käytetty termi, jolla tarkoitetaan pakkokeinolain 4 luvussa määriteltyjen yhteydenpidon rajoitusten kohdistamista vankiin kaikessa ankaruudessaan eli toisin sanoen tutkintavangilla on tällöin kaikki lain sallimat yhteydenpidon rajoitukset.

3.3 Tutkinnallisista eristyksestä johtuvien rajoitustoiminen vaikutus tutkintavankeuteen

Jos tutkintavangilla ei ole tutkinnallisia eristyksiä voi hän osallistua vankilan järjestämään toimintaan, ja viettää aikaansa muiden tutkintavankien kanssa. Hänellä on runsaasti sellin ulkopuolista aikaa, ja hänellä on mahdollisuus hakeutua Vantaan vankilan työosastolle työtoimintaan. Osaston vankipuhelin on vapaassa käytössä osaston muiden vankien kanssa ja hän voi hakea tapaamisia vankilan ulkopuolisten ihmisten kanssa viikonloppuisin. Oman perheensä kanssa hänellä on mahdollista hakea perhetapaamista tai tavata lapsiaan lapsitapaamisessa. Viikolla tutkintavanki voi hakea puolentunnin Skype-tapaamista.

Tutkintavankeuden tarkoituksen turvaamiseksi voidaan tutkintavangin yhteydenpitoa rajoittaa muun henkilön kanssa tutkintavankeuslain (768/2005) 8 luvun 4§:ssä tarkoitettun asiamiehen kanssa (pakkokeinolaki 4 luku 1§) seuraavasti. Tutkintavankin kirjeenvaihtoa, puhelimen käyttöä, tapaamisia, yhdessäoloa muun/muiden tutkintavankien kanssa rikokseen selvittämiseen liittyvistä erityisen painavista syistä myös (pakkokeinolaki 4 luku 1 § 2 min.), lähiomaista ja muuta läheistä, tutkintavankeuslain 9 luvun 12§:ssä tarkoitettua edustustoa. Puhelimen käyttöä voidaan rajoittaa siten, että poliisi valvoo tutkintavankin puheluita. Lisäksi vankia ei saa kuljettaa muiden tutkintavankien kanssa.

Pitkällinen eristys voi aiheuttaa syviä tunne-elämän häiriöitä. Tutkimuksissa on myös todettu eristyksissä olevien kärsivän raivokohtauksista, menettävän itsekontrollinsa, taantuvan psykologisesti ja pahimmissa tapauksissa fyysinen ja psyykinen jännitys on aiheuttanut itsensä vahingoittamista. Lisäksi erillään olo voi aiheuttaa seuraavanlaisia ongelmia: uni- ja syömishäiriöitä, hermostuneisuutta, paniikkihäiriöitä, lähestyvän henkisen romahduksen tunnetta, yliherkkyyttä, ärtyisyyttä, vihaa ja aggressiota, vainoharhoja ja hallusinaatioita, kognitiivisia toimintahäiriöitä, hallitsemattomia tunteita, mielialan vaihteluita, toivottomuutta ja masenusta, syrjään vetäytymistä, itsensä vahingoittamista sekä ajatuksia ja toimia itsemurhasta (Lobel, J., Smith, P. S., 2020.)

Tutkintavankeudessa ja rajoitustoimenpiteissä on tärkeä muistaa syyttömyysolettama. Toiseksi vangin puolustus voi vaikeutua erillään pitämisen takia. Kolmanneksi riippuen oletetun rikoksen laadusta ja laista, erillään olo voi kestää pitkäänkin. Neljänneksi olot tutkinnan aikana voi olla huonommat kuin varsinaisen lainvoimaisen tuomion aikana. Viidenneksi pitkälinen vapauden puute aiheuttaa ongelmia vangitun perhe- ja työelämään. Tämän takia vangittuna pitämiseen tulee olla tähdelliset ja riittävät syyt. Lisäksi tutkintavankeusajan ei pitäisi olla tarpeettoman pitkä (Murdoch, 2006.)

3.4 Ulkomaalaiset suomalaisissa vankiloissa

Ulkomaalaisten vankien määrä on vaihdellut viimeisen kymmenen vuoden aikana 15 prosentista 18 prosenttiin. Vuonna 2017 ulkomaalaisia vankeja oli 540. Vuonna 2021 päivittäinen ulkomaalaisten vankien keskimäärä oli 434, joka oli pienin koko vuosikymmenen aikana. Tämän vaikutti korona epidemiasta johtuneet matkustusrajoitukset. Kolmannes ulkomaalaisista vangeista on tutkintavankeja. Vuonna 2021 ulkomaalaisista vangeista 16 prosenttia ulkomaalaisista vangeista oli virolaisia, 10 prosenttia irakilaisia ja seitsemän prosenttia romanialaisia. Eri kansallisuuksia oli kaikkiaan 71. Huumausainerikoksista tuomittujen osuus ulkomaalaisten vankien kohdalla oli 51 prosenttia. (Rikosseuraamuslaitos 2021)

Ulkomaalaiset vangit ovat tulleet Euroopassa yhä suuremmaksi ongelmaksi rajojen avautumisen ja sitä myötä räjähdysmäisesti kasvaneen rikollisuuden myötä. Osassa Euroopan maita ulkomaalaisten vankien osuus vangeista on jo yli 20 % vaikka heidän osuutensa kokonaisväestöstä on huomattavasti pienempi. Näitä maita on mm. Hollanti, Ruotsi, Ranska ja Belgia. (van Zijl-Smit D, Dünkel F, 2001.)

Taulukko 1 Ulkomaalaisten vankien määrät Suomessa 2012-2021 (Rikosseuraamuslaitoksen tilastoja 2021 35.)

Vuosi	Ulkomaalaiset rangaistusta suorittavat vangit	Ulkomaalaiset tutkintavangit	Ulkomaalaisia vankeja yhteensä	Kaikki vangit	Ulkomaalaisten osuus kaikista vangeista, %
2012	261	209	470	3 236	15
2013	279	185	464	3 175	15
2014	266	217	483	3 097	16
2015	277	200	477	3 068	16
2016	314	223	537	3 120	17
2017	334	206	540	3 035	18
2018	295	187	482	2 910	17
2019	293	206	499	2 952	17
2020	282	193	475	2 800	17
2021	288	146	434	2 809	15

Taulukko 2 Ulkomaalaisten vankeusvankien päärikokset Suomessa 2012-2021 (Rikosseuraamuslaitoksen tilastoja 2021 35.)

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Ryöstö	3	5	11	5	6	5	7	5	3	4
Varkaus	15	16	12	15	12	7	7	13	8	6
Muu omaisuusrikos	6	3	4	3	3	3	3	2	3	2
Henkirikos	6	7	10	11	10	10	10	10	10	11
Muu väkivaltarikos	11	7	4	6	7	10	9	9	8	8
Seksuaalirikos	9	8	9	10	6	14	9	11	15	14
Huumausainerikos	44	49	46	46	50	46	49	44	49	50
Liikennejuopumus	4	3	3	1	5	3	4	4	2	4
Muut rikokset	1	2	2	2	3	2	2	1	3	2
Yhteensä	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
N	267	276	256	294	307	324	306	292	279	292

Vuoden 2015 lopussa Suomessa asui Tilastokeskuksen mukaan 339000 syntyperältään ulkomaalaistaustaiseksi määriteltyä ihmistä. Heistä pääosa eli 84 % oli ulkomailla syntyneitä ensimmäisen polven siirtolaisia. Yleisimpiä syntymämaita ovat Venäjä (tähän lasketaan mukaan entinen Neuvostoliitto) ja Viro. (Kivivuori J, Aaltonen M, Näsi M, Suonpää K, Danielsson P, 2018.)

Ulkomaalaistaustaisten rikollisuudesta puhuttaessa on eroteltava maassa pysyvästi asuvat ja tilapäisesti oleskelevat. Tämä rajanveto ei ole aina selvä tai helposti määriteltävissä. Suomessa pysyvästi asuvat maahanmuuttajat kuuluvat ensimmäiseen ryhmään ja tähän ryhmään kuuluvat myös kiintiöpakolaiset ja oleskeluluvan saaneet turvapaikan hakijat. Edellä mainittujen lisäksi Suomessa on vaihteleva määrä tilapäisesti maassa oleskelevia ulkomaalaisia eli

jonkin muun maan kansalaisia. Osa heistä on turisteja, osa on tilapäisesti Suomessa töissä ja osa on rajat ylittävää rikollisuutta, jolloin maahan tullaan nimenomaan rikosentekotarkoituksessa. (Kivivuori J, Aaltonen M, Näsi M, Suonpää K, Danielsson P, 2018.)

Tilastokeskus määrittelee ulkomaalaistaustaisiksi ne henkilöt, joiden molemmat vanhemmat tai ainoa tiedossa oleva vanhempi on syntynyt ulkomailla. Lisäksi ulkomaalaistaustaisia ovat henkilöt, joiden kummastakaan vanhemmasta ei ole tietoa väestötietojärjestelmässä. Vieraskielisiksi luetaan henkilöt, joiden äidinkieli on jokin muu kuin suomi, ruotsi tai saame. (Tilastokeskus 2023.)

Maahanmuuttovirasto määrittelee ulkomaalaiseksi henkilön, kuka ei ole Suomen kansalainen. Suomen kansalainen taas on samaisen Maahanmuuttoviraston määritelmän mukaan henkilö, kuka on syntyessään tai myöhemmin muulla tavalla saanut Suomen kansalaisuuden. Henkilö, joka syntyessään on saanut Suomen kansalaisuuden, kutsutaan syntyperäiseksi Suomen kansalaiseksi. (Maahanmuuttovirasto 2023.)

Rikollisuudessa maahanmuuttajaryhmien välillä on huomattavia eroja. Tutkimuksen, jossa analysoitiin poliisin tietoon tullutta rikollisuutta 2010-2011, Afrikasta ja Lähi-Idästä Suomeen muuttaneet ihmiset tekivät valtaväestöä enemmän pahoinpitely- ja varkausrikoksia. Väestöryhmään suhteutettuna pahoinpitelyjen taso oli kuusinkertainen ja varkausrikosten nelinkertainen. Seksuaalirikoksissa suhteelliset erot olivat vielä suurempia. (Kivivuori J, Aaltonen M, Näsi M, Suonpää K, Danielsson P, 2018.)

Tutkimuksissa on todettu, että vangit yrittävät sopeutua muuttuneeseen tilanteeseen käyttämällä samoja toimintatapoja mitä he käyttävät siviilissäkin (van Zijl-Smit D, Dünkel F, 2014). Nämä tavat voivat erota hyvinkin paljon suomalaisen kulttuurin tavoista. Vaikka vanki ei ole fyysisesti erillään toisista vangeista, hän voi silti tuntea olevansa sosiaalisesti erillään (van Zijl-Smit D, Dünkel F, 2014). Esimerkiksi kielimuuri saattaa aiheuttaa juuri tällaisen tilanteen.

Suuri osa ulkomaalaisista on vankilassa ensimmäistä kertaa ja heillä on muihin ensikertalaisiin verrattuna lisäongelmina mahdollisesti tuntematon kieli, erilainen oikeudenkäyntiprosessi kuin kotimaassaan ja kokonaan uusi lainsäädäntö. Ulkomaalaisille stressin määrä on valtava, koska tutkintavankeuteen sisältyy odottelua ja tietämättömyyttä tulevasta. Lisäksi kieli ja kulttuuri on vieras. Oikeudenkäyntikin tapahtuu vieraalla kielellä. (Salminen M., Toivonen K., 2002.)

Ulkomaalaisten kohdalla pätevät samat lait ja säännökset kuin kantasuomalaistenkin kohdalla. Kohtelun on oltava oikeudenmukaista ja ihmisarvoa kunnioittavaa. Ketään ei saa asettaa eriarvoiseen asemaan. Kaikille olisi annettava lyhyt perehdytys vankilaan saavuttaessa sillä kielellä, jota he ymmärtävät. Jos tulo-oppaita tai kieltä puhuvaa henkilökunnan jäsentä ei ole käytettävissä, on asiat hoidettava tulkin välityksellä. Lisäksi heitä on informoitava

mahdollisuudesta olla yhteydessä omaan lähetystöönsä ja järjestettävä mahdollisuus olla yhteydessä siihen vangin näin halutessa. (Salminen M., Toivonen K., 2002.)

Vangilla on myös oikeus olla yhteydessä oman uskontokuntansa edustajiin. Oman uskonnon ja kulttuurin harjoittaminen voi tapahtua päiväjärjestyksen näin salliessa. Näitä uskonnon harjoittamisen muotoja on esimerkiksi ramadan, rukousmatot ja mahdollisesti vaatetus, jos järjestyssääntö sen mahdollistaa. (Salminen M., Toivonen K., 2002.)

Henkilökunnan olisi huolehdittava, ettei kukaan joudu kärsimään rasistisista asenteista. Tätä saattaa esiintyä esimerkiksi tummaihoisten seksuaalirikollisten kohdalla. Joissakin vankiloissa saattaa esiintyä enemmän toisten vankien kohdalta tulevaa rasistista asennetta ja uhkailua. Toisaalta ulkomaalaiset vangit herkästi tulkitsevat itselleen kielteiset asiat rodun- tai kansalaisuuden perusteella tapahtuvaksi syrjinnäksi. (Salminen M., Toivonen K., 2002.)

Ulkomaalaisilla on mahdollisuus saada tietoa kotimaansa tapahtumista television, radion tai lehtien kautta. Lehtiä voivat hankkia esimerkiksi lähetystöt. Vankilan kirjastoihin voi tilata ulkomaalaisille kirjallisuutta. Näin ollen vangeilla on useita mahdollisuuksia olla yhteydessä oman maansa kulttuuriin. (Salminen M., Toivonen K., 2002.)

Tutkimukset ovat osoittaneet, että viestinnästä välittyy 75 % oheisviestinnän kautta. Sanojen lisäksi huomioidaan myös ilmeet, eleet, äänensävy ja muu oheisviestintä. Kieltä osaamaton seuraa tarkemmin sanatonta viestintää. Ulkomaalainen voi siis mahdollisesti tulkita henkilökunnan viestit kielteisemmin kuin mitä ne todellisuudessa ovat, mikä saattaa aiheuttaa ristiriitoja. Huomattavan suuri osa ongelmista ulkomaalaisten kanssa syntyy kieliongelmissa. Positiiviset asiat ymmärretään yleensä paremmin kuin kielteiset. Kielteisten asioiden kohdalla vedotaan kielitaidottomuuteen ja niitä ei haluta ymmärtää. Aikaisemmat negatiiviset kohtaamiset viranomaisten (poliisi, oman maan viranomaiset yms.) kanssa voivat vielä entisestään vähentää halua ymmärtää. Tämä on voinut aikaansaada valmiiksi kielteisen asenteen vankilan henkilökuntaa kohtaan, vaikka mitään ristiriitaa ei olisi ollutkaan. (Salminen M., Toivonen K., 2002.)

3.5 Yksinäisyyden kokeminen vankilassa

Yksinäisyys on ongelma, joita vanki joutuu usein kohtaamaan tullessaan vankilaan. Tämä näkyy erityisesti tutkintavankilassa tuomion alkuajoissa. Tutkinnalliset eristykset aiheuttavat yksinäisyyttä tutkintavangeille. Tässä opinnäytetyössä olemme käsitelleet yksinäisyyttä vankilassa *European Journal of Criminology* Volume 19, Issue 6, November 2022 artikkelin *Loneliness in prison* mukaisesti. Haastateltavana oli 450 mies- naisvankia Norjan, Englannin ja Walesin vankilajärjestelmissä. Haastattelut suoritettiin tyypillisesti vankiloiden yksityisissä huoneissa, ja ne kestivät yhdestä kolmeen tuntia, ja ne nauhoitettiin sanatarkasti. Lisäksi 1085 vankia antoi tutkimukseen lisätietoja kussakin vankilassa koetuista kokemuksista. Yksi tämän

tutkimuksen päätavoitteista on tarkastella yksinäisyyttä sen eri muodoissa. Yksinäisyyttä voi olla vaikea määritellä, ja myös vaikea tutkia, koska se on vaikeasti arvioitava ihmisten arkielämässä. Monet kuvaukset yksinäisyydestä ovat arkipäiväisiä, eikä termiä "yksinäisyys" käytetä nimenomaisesti kuvaamaan haastateltujen kokemuksia. Vankeus on eristäytymisestä, joka aiheuttaa fyysistä syrjäytymistä perheestä, ystävästä ja yhteisöstä. Osallistujat puhuivat säännöllisesti vankeuden ja eristäytymisen välisestä suhteesta ja niiden syvällisistä seurauksista. (Schliehe, Laursen & Crewe, *European Journal of Criminology* 2022.)

Vankeusaikaista yksinäisyyttä on tutkittu paljon. Yhteiskunnasta eristäminen rakentuu usein lukittuihin oviin, korkeisiin seiniin ja piikkilanka-aitoihin. Sama pätee vankiloiden osastoissa, joissa liikkumista rajoitetaan, kommunikointia ulkomaailman kanssa rajoitetaan ja monet vangit viettävät pitkiä aikoja lukittujen ovien takana. Jotkut vangit kertovat tuntevansa yksinäisyyttä ympärillään olevista monista ihmisistä huolimatta tai jopa niiden takia, joihin he eivät ehkä pysty samaistumaan. Tässä tutkimuksessa on tutkittu yksinäisyyttä Englannista, Walesista ja Norjasta saatujen haastattelu- ja havaintotietojen avulla. Tyhjyyden tunne tarkoittaa vangin kokemusta siitä, että hänet on "suljettu pois vapaasta maailmasta", kaukana normaalista ja hän joutuu selviytymään hänelle tuntemattomien ihmisten kanssa. Tyhjyyden tunne voi tulla silloin, kun vankeja pidetään eristyksissä ja vanki on lukittu yksin selliin. Vangit voivat kokea moraalista ja psykologista taakkaa, joka liittyy pääasiassa jokapäiväisiin oloihin ja henkilökunnan kohteluun. (Schliehe, Laursen & Crewe, *European Journal of Criminology* 2022.)

Yksinäisyyden tunne voi liittyä ihmissuhteisiin, kuten vuorovaikutukseen henkilökunnan kanssa, väärinkäsityksiin, henkilökohtaiseen turvallisuuteen liittyviin asioihin tai sosiaalisen ja fyysisen ympäristön ja sen viestimiseen tai vangin moraalista asemasta aiheuttamaan ahdistukseen. Vaikeudet voivat olla yhteydessä muihin vankeihin ja tunteet siitä, että henkilökunta ei ymmärrä heitä täysin tai kuule heitä ja tämä voi luoda syvän yksinäisyyden tunteen olla "yksinäinen joukossa". Tuntemus siitä, ettei häntä tulla kuulluksi tai ymmärretyksi voi liittyä myös häpeään ja syyllisyyteen, koska yksilö voi tuntea olevansa syrjäytynyt sekä laajemmista sosiaalisista normeista että omasta itsetunnostaan. Yksinäisyys voi lisätä vangille häpeän tunnetta. Lisäksi vanki voi kokea tullessaan "unohdetuksi". Monet vangit ovat kokeneet traumoja ennen vangitsemistaan seksuaalisesta, henkisestä ja fyysisestä väkivallasta, köyhyyden ja sosiaalisen aseman heikkenemisestä. Joissain tapauksissa vangin eristäminen voimistaa hylkäämisen, kuulumattomuuden ja syyllisyyden tunteita, mikä synnyttää vangeissa häpeän tunteita. (Schliehe, Laursen & Crewe, *European Journal of Criminology* 2022.)

Tutkimuksen mukaan useat naisvangit ovat Suomessa kokeneet väkivaltaa ennen vankilaan joutumistaan. Joka kolmas on kokenut seksuaalista väkivaltaa ja neljännes fyysistä väkivaltaa ja kaksikolmasosa on kokenut parisuhdeväkivaltaa. (Naisvankien kokemuksia väkivallasta 2017 V. Virolainen.)

Yksi yksinäisyyden muodoista, jota kuvailtiin mieleenpainuvimmin, oli ”fyysinen yksinäisyys”. Tämä oli äärimmäisintä eristysyksiköissä, joissa pitkittynyt eristäytyminen tuotti äärimmäisen yksinäisyyden muodon. Jotkut vangit kuvailivat eristyksissä viettämänsä ajan vaikutusta elävästi ja kuvailivat tuntemuksiaan kehon eri elimissä. Fyysisen yksinäisyyden vaikutuksia olivat äänien kuuleminen, pelko ympäröivästä ”tuntemattomasta”, eksistentiaalinen ahdistus, jonka aiheutti merkityksellisten kontaktien puuttuminen muiden ihmisten kanssa. Lisäksi se saattoi aiheuttaa halun itsensä vahingoittamiseen. (Schliehe, Laursen & Crewe, *European Journal of Criminology* 2022.)

Sosiaalisen hylkäämisen, tyhjyyden, menetyksen ja ulkopuolisuuden tunteet kietoutuivat suhteellisen yksinäisyyden muotoihin. Kun yksinäisyyden kuvaukset muotoiltiin positiivisemmin, ne liittyivät usein yksityisyyteen, hallintaan sekä ajan ja tilan omistukseen. (Schliehe, Laursen & Crewe, *European Journal of Criminology* 2022.)

Kun vankeja joutuu eristämiskäytäntöjen kohteeksi, joutuvat he eristäytymään tai kokevat yksinäisyyden tunteen syvänä vieraantumisena lähes väistämättä. Monet tuntevat olonsa hylätyiksi, unohdetuiksi, näkymättömiksi tai yhteiskunnasta irtautuneiksi. Tärkeää on, että tämä tutkimus on tarjonnut lähtökohdan yksinäisyyden luonteen tutkimiselle vankilassa sekä yksinolemisen ja yksinäisyyden tuntemisen sosiaalisten vaikutusten seuraamiselle vankila tuomion jälkeen. Vankeus voi vaikuttaa monien ihmisten elämään, jopa vapautumisen jälkeen. Sosiaalinen eristäytyminen, eksistentiaalinen syrjäytyminen ja eettinen yksinäisyys ovat ominaisia vankilaan joutuvilla. (Schliehe, Laursen & Crewe, *European Journal of Criminology* 2022.)

3.6 Nelson Mandela vähimmäissäännöt

Mandela-säännöillä tarkennettiin vuonna 1955 rikosten ehkäisemistä ja rikosentekijöiden kohtelua käsittelevän YK:n ensimmäisen kongressin hyväksymiä sääntöjä. Sopimuksen kansainvälisissä määritelmässä on hahmoteltu vähimmäisvaatimukset, jotka koskevat tiettyjen pidätettyjen henkilöryhmien kohtelua. Viiden vuoden ajan kuultiin YK:n jäsenvaltioita, rikosoikeuden asiantuntijoita, YK:n huume- ja rikostoimistoa, Maailman terveysjärjestöä ja kansalaisjärjestöjä. Tarkastuksissa selvisi, että vähimmäisstandardit eivät edellytä pelkästään vangitun henkilön monitasoista huomioon ottamista, vaan myös työntekijöiden toimien perusteellista tarkastelua vapautensa menettäneiden kohtelun yhteydessä. (Mc Call-Smith *Edinburgh Research Explorer* 2017.)

Nelson Mandela säännöissä mainittu *ius cogens* (tai *ius cogens*) määritelmä yleisen kansainvälisen oikeuden kaikkia sen subjekteja velvoittavat normit, joista ne eivät saa poiketa missään olosuhteissa, ei sodan tai muun hätätilan aikana eikä edes kahden subjektin välisellä sopimuksella, joka ei loukkaa suoraan minkään muun subjektin oikeuksia. *Ius cogens* muodostaa kansainvälisen oikeuden korkeimman normikategorian, sillä sen kielto-säännöt ovat kaikkia kansainvälisen oikeuden subjekteja velvoittavia ja luonteeltaan ehdottomia. *Ius cogens* -normit

suojelevat kansainvälisen yhteisön tärkeimpiä etuja ja arvoja - siksi valtiot omaavat niitä suojaavat velvoitteensa koko kansainvälistä yhteisöä kohtaan. (Tieteen termipankki, 2020.)

Mandela-säännöt tiivistävät joukon kansainvälisiä lakeja, jotka ovat merkityksellisiä kaikkien vangittujen henkilöiden ihmisarvon takaamiseksi, ja heijastavat keskeisiä ihmisoikeus- ja rikosoikeusstandardeja, jotka ovat kehittyneet alkuperäisten vähimmäissääntöjen hyväksymisen jälkeen. Näitä ovat kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskeva kansainvälinen yleissopimus (ICCPR), yleissopimus naisten kaikenlaisen syrjinnän poistamisesta, yleissopimus lapsen oikeuksista, kidutuksen ja muun julman, epäinhimillisen tai halventavan kohtelun yleissopimus, vangittujen hoitoa sekä Geneven yleissopimusten yhteinen artikla 3.11. Ne kuvastavat myös nykyaikaisia käsityksiä tiedonhallinnasta, mahdollisista kuntoutusmahdollisuuksista ja mielenterveyshoidosta vankiloissa. Lisäksi sääntöihin sisältyy kansainvälisen oikeuden tavanomaisten sääntöjen, mukaan lukien orjuuden kielto sekä konsuli- tai diplomaattisten yhteyksien lait. Ihmisarvo yhteisenä arvona Mandela-säännöissä on johdonmukainen arvo. Ihmisarvon on oltava kaikkien näkökohtien keskiössä. Ihmisarvoa on suojeltava kiinniotto- ja etsintätöidenpiteissä, terveys- ja hyvinvointiohjelmassa sekä yksilöiden siirroissa. Kuten edellä ehdotettiin, Mandela-säännöt toistavat monia lain pykäläitä, jotka ovat kotimaisissa ja kansainvälisissä laissa yleisiä. Kidutuksen tai muun julman epäinhimillisen tai halventavan kohtelun kielto esiintyy asiakirjassa seitsemän kertaa, ja se on pitkään tunnustettu *jus cogens* -normiksi ja ihmisarvon suojelun turvaamiseksi. (Mc Call-Smith Edinburgh Research Explorer 2017.)

Kidutuksen kieltöön kiinnitetty huomio viittaa siihen, että neuvottelut YK:n ihmisoikeusvaltuutetun kanssa kidutuksen ja muun julman, epäinhimillisen tai halventavan kohtelun tai rangaistuksen torjuntaa käsittelevä alakomitea ja Punaisen Ristin kansainvälinen komitea olivat vaikuttamassa sääntöihin. Ihmisarvon kunnioituksen sekä kidutuksen kiellon sisältöä voidaan seurata kuuden laajan näkökulman kautta: kokonaisvaltainen terveys ja hyvinvointi; kurinpitomenettelyt, pidätettyjen valituksien asiallinen tutkiminen, laillinen edustus, haavoittuvassa asemassa olevien vankien suojeleminen ja asianmukainen henkilöstön valinta ja koulutus. Kokonaisvaltaista lähestymistapa terveyteen ja hyvinvointiin nähtiin tärkeänä. Terveystarvotsevien yksilöiden kokonaisvaltaista hoitoa painotetaan voimakkaasti, mukaan lukien fyysisen ja mielenterveyden ongelmien kuntouttaminen. Nämä lisäykset seuraavat nykyajan ihmisoikeus- ja rikosoikeudellista keskustelua ja vahvistavat, että valtion vastuulla on tarjota vangituille kokonaisvaltaisia terveys- ja hyvinvointipalveluita. Ihmisarvoa kunnioitetaan erilaisissa rikosoikeudellisissa prosesseissa ja ihmisille tarjotaan heille kuuluvia palveluita oikeusavustuksessa ja mielenterveyspalveluissa. Kurinpitomenettelyt ja seuraamukset on ohjeistettu perustuviksi ihmisarvolle ja suhteellisuusperiaatteelle. (Mc Call-Smith Edinburgh Research Explorer 2017.)

Rajoitusten käyttö, yhteydenpidon kieltäminen perheeseen, ruumiillinen kuritus, ruoan tai veden saannin rajoittaminen sekä pitkäkestoinen eristys kurinpitotoimina nostetaan esiin käytännöitä, jotka loukkaavat nimenomaisesti ihmisarvoa ja useimmissa tapauksissa kidutuksen kieltoa. Erityisesti eristysselli rangaistukset on ohjeistuksen mukaisesti määritelty, eivätkä jätä tilaa väärintulkinnolle. Nämä ohjeistukset asettavat perustan, jota lähihistoriassa on usein rikottu, joten käytännön selkeä artikulaatio ja sen rinnastus sekä ihmisarvoa että terveyttä vastaan on selkeä osoitus eri tavoista, joilla eristysselli voi rikkoa jus cogens -normia. (Oxford 2024) Vankien valitukset ja niistä seuraavat tutkimukset on tehtävä nopeasti ja niihin on nimettävä virkamies, joka valituksia käsittelee. Useissa viittauksissa huomioitiin valitusten, tutkimusten ja ihmisarvon kunnioittamisen välistä suhdetta. Kidutuksen kieltoa korostetaan tutkinnan osalta riippumatta siitä, onko valitusta tehty vai ei. Oikeudellinen edustus ja vangin mahdollisuus saada laillista tietoa ja saada oikeusapua vangitsemisen aikana liittyy läheisesti valituksia ja tutkintaan koskeviin kysymyksiin. Perusoikeus oikeudelliseen edustukseen kattaa paitsi muodollisen oikeudenkäynnin myös vankien tai henkilökunnan väärinkäytösten tutkinnan. Tämä vahvistaa ICCPR:ssä ilmaistuja kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia. (Mc Call-Smith Edinburgh Research Explorer 2017.)

Tämä tarkistettujen sääntöjen näkökulma on erityisen tärkeä, kun tarkastellaan haavoittuvassa asemassa olevien henkilöiden suojelua. Mandela-sääntöjä tulisi soveltaa tasapuolisesti miehiin ja naisiin ja että niissä on aina noudatettava syrjimättömyyden periaatetta. Huoli ihmisarvosta ja tasapuolisesta kohtelusta kehon tarkastamisen yhteydessä ja LGBT-henkilöiden (lesbo, homo, bi-seksuaali- ja trans-sukupuoli) oikeuksista merkitty huolenaiheeksi. Women Offenders ("Bangkokin säännöt") ja Mandela-säännöt on tarkoitettu noudatettaviksi yhdessä muiden ohjeiden kanssa mukaan lukien kansainväliset ihmisoikeussopimukset. Kaikkien haavoittuvimmassa asemassa olevien henkilöiden suojelun kannalta olennaista on asianmukainen tiedonhallinta ja kattava terveydenhuolto, joita säännöissä vahvistetaan. Asianmukainen henkilöstön valinta ja koulutus takaavat vankilassa työskentelevien velvollisuuden noudattaa Mandelan sääntöjä. (Mc Call-Smith Edinburgh Research Explorer 2017.)

LGBT henkilöistä vankeina on vähän tutkimuksia, koska suurin osa tutkimuksista on keskittynyt siihen, että he ovat rikosten kohteena (lähinnä viharikosten), ei niinkään toimijoina. Vankiloissa he ovat haavoittuvaisessa asemassa joutumaan hyväksikäytön uhreiksi. Viranomaiset on veloitettu estämään syrjintää sukupuolen, rodun, uskonnon, vammaisuuden tai seksuaalisen suuntautumisen takia mutta varsinkin viimeinen kohta saattaa jäädä liian vähälle huomiolle viranomaistoiminnassa. (Ruggiero V, Ryan M, 2013.)

Säännöissä todetaan useaan otteeseen, että koulutus on tärkeää yhtenäiseen vankilahenkilökunnan työskentelyssä vankilassa. Tähän kuuluu sen varmistaminen, että kaikki heikossa asemassa olevien henkilöiden parissa työskentelevät henkilöt saavat erityistä koulutusta erityistehtäviin riippumatta siitä, toimivatko he valvontatehtävissä (vanginvartijat) tai satunnaisen

palveluntarjoajana (lääketieteen ammattilaiset). Vaikka Mandela-säännöt eivät olekaan laillisesti täytäntöönpanokelpoisia, ne muodostavat joukon sitovia normeja, joita noudatetaan YK:n jäsenvaltioissa. Niissä korostetaan säädyllyisyyden peruseriaatteita, joiden pitäisi vaikuttaa kaikkiin vapautensa menetettyjen kohteluun. Lähihistoria sanelee tarpeen muistuttaa sekä kansainvälisesti tunnustetuista normeista että sitovista kansainvälisistä velvoitteista, erityisesti kidutuksen kiellosta ja syrjimättömyyden periaatteesta. Säännöistä on jo keskusteltu useilla kansainvälisillä foorumeilla, ja valtiot ovat kommentoineet parhaista käytäntöistä ja täytäntöönpano-ongelmista. (Mc Call-Smith Edinburgh Research Explorer 2017.)

Kansainvälisten jäsenvaltioiden pieneksi budjetoidun rahoituksen vuoksi on ilmennyt ongelmia tiedonsaannissa, riittävässä terveydenhuollossa ja henkilöstön asianmukaisessa koulutuksessa kohdatessa haavoittuvassa asemassa olevia henkilöitä mukaan lukien vammaiset. Kansainvälisen yhteisön on työskenneltävä yhdessä varmistaakseen, etteivät budjettileikkaukset kohdistu tarpeettomasti heikossa asemassa oleviin, eikä koulutuksen resursseista leikata. Ainoastaan varmistamalla syrjimättömyys haavoittuvien ryhmien tukemisen ja tehokkaan koulutuksen avulla Mandela säännöillä voidaan estää vankien huonoa kohtelua. Nykyisessä geopolitiisessa maisemassa Mandela-säännöt toimivat tiiviinä oppaana valtioille ja niiden oikeusviranomaisille, ja niitä tulee kunnioittaa niiden perimmäisestä tavoitteesta asettaa perusta asianmukaisille vähimmäisstandardeille vankien kohtelulle kaikkialla maailmassa. Mandelan on itse sanonut. "Sanotaan, ettei kukaan todella tunne kansakuntaa ennen kuin on ollut sen vankiloissa. Kansakuntaa ei pidä tuomita sen mukaan, miten se kohtelee korkeimpia kansalaisiaan, vaan sen alhaisimpia." (Mc Call-Smith Edinburgh Research Explorer 2017.)

4 Tutkimusasetelma

Opinnäytetyössä oli tarkoitus tutkia ulkomaalaisten tutkintavankien tutkinnallisten eristyksen ajanjaksoa. Kuinka Rikosseuraamuslaitos ja Vantaan vankila vastaa ulkomaalaisten tutkintavankien erityisyyteen. Opinnäytetyön tietoperustaa tehtiin keräämällä kirjallista tietoa ja lakeja tutkintavankien oikeuksista. Opinnäytetyössä haastateltiin virkamiehiä ja sitä kautta tuodaan esille tutkittavaa asiaa. Rikosseuraamuslaitoksen tärkeimpiä arvoja on ihmisarvon kunnioittaminen. Saavatko kaikki ulkomaalaiset tutkintavangit heille kuuluvia palveluita, kun he ovat tiukkojen rajoitustoimien kohteena riippumatta heidän kulttuurisesta ja kielellisestä erityisyydestä.

Tutkimuskysymyksiä opinnäytetyössämme olivat: 1. Kuinka Rikosseuraamuslaitos ja Vantaan vankila vastaa ulkomaalaisten tutkintavankien erityisyyteen? 2. Saavatko kaikki ulkomaalaiset tutkintavangit heille kuuluvia palveluita, kun he ovat tiukkojen rajoitustoimien kohteena riippumatta heidän kulttuurisesta ja kielellisestä erityisyydestään ja mitä on tehty edellä mainittujen asioiden huomioimiseksi ja mitä voitaisiin tehdä enemmän ja/tai paremmin?

Haastattelimme kymmentä Rikosseuraamuslaitoksen virkamiestä. Nauhoitimme kaikki haastattelut ja purimme haastattelut kirjaamalla ylös keskeiset kohdat ja kokonaisvaltaisesti tuomaan esille kaikki aiheeseen liittyvät asiat. Kuuntelimme molemmat kaikki nauhoitukset läpi useaan otteeseen, jotta emme menettäisi mitään oleellista. Kun olimme tyytyväisiä haastatteluista saatuihin tietoihin, aloimme pohtia niiden merkitystä ja asiayhteyksiä.

Yksi haastattelu oli kestoaltaan keskimäärin tunnin pituinen. Vaikka materiaalia oli paljon, toimme esille kaikki keskeiset asiat, joita haastateltavat toivat esille. Haastatteluissa nousi usein esiin muutama keskeinen asia, jotka toistuivat jokaisen haastateltavan kohdalle, joten voimme olettaa, että löysimme ne asiat, joilla on oikeasti merkitystä tutkimuksellemme.

4.1 Tutkimusmenetelmänä laadullinen tutkimus

Laadullinen eli kvalitatiivinen tutkimus on menetelmäsuuntaus, joka on tieteellinen tutkimus. Tutkimuksessa pyritään ymmärtämään tutkittavan kohteen laatua ja ominaisuuksia. Tutkittavan asian ominaisuuksia ja merkitystä pyritään ymmärtämään kokonaisvaltaisesti. Tutkimus voidaan tehdä useilla erilaisilla menetelmillä. Tutkittavan kohteen taustat, esiintymisympäristö, tutkittavan kohteen merkitys, ilmaisu ja kielen näkökulmat vaikutukset korostuvat tutkimuksessa. (Jyväskylän yliopisto 2021)

Tutkimus on kvalitatiivinen, joka tutkii tutkinnallisten eristyksen aikaa tutkintavankeuden aikana. Tutkimus perustuu induktiiviseen logiikkaan, joka perustuu aineiston tutkimiseen ja sitä kautta asian esille tuomiseen

4.2 Tutkimuksessa käytettävä haastattelu

Valitsimme opinnäytetyöhömmme haastattelut, koska haastatteluissa on mahdollista saada syvempää tietoa tutkittavasta aiheesta keskusteluiden kautta. Jokaisen haastattelemamme ihmisen kertomat asiat ovat tärkeitä opinnäytetyössämme. Haastattelemamme ammattilaiset ovat työskennelleet pitkään ulkomaalaisten tutkintavankien kanssa. Heillä on laaja kokemus aiheesta, joka on tullut useiden vuosien työskentelystä. Haastatteluissa pystymme tekemään tarkentavia kysymyksiä, jotta saamme mahdollisimman laajan kuvan aiheesta. Haastattelut antavat mahdollisuuden vastauksien selventämiseen ja syventämiseen, joka ei ole mahdollista lomakkeilla tehtävissä kyselyissä. Haastattelut antavat mahdollisuuden saada tietoa aiheesta, mistä ei ole ennalta saatavissa paljoakaan tietoa. Haastatteluissa on mahdollista saada uusia näkökulmia, kuinka ulkomaalaiserityisyyden haasteisiin voidaan valmistautua ja kuinka sitä voidaan kehittää.

Asiantuntijahaastattelussa on tarkoitus esimerkiksi selvittää kuinka virkamiehet toimivat tutkittavan asian käsittelyssä. Virkamies on voinut vaikuttaa tutkittavan asian päätöksen tekoon ja/tai on ollut mahdollisesti suunnittelemassa tutkittavasta asiasta tehtyä päätöstä. Haastattelijan on oltava hyvin perillä haastateltavasta asiasta, ja hänen on näytettävä haastateltavalle, että hän tuntee haastateltavan asian. Haastattelijan on hyvä vaihtaa roolia haastattelussa. Toisinaan myös se, että haastattelija ottaa haastattelutilanteessa tietämättömän roolin voi tuoda enemmän tietoa haastattelu tilanteessa. (Tietoarkisto Tampereen yliopisto 2023a)

Puolistrukturoidussa haastattelussa haastateltava vastaa ennakkoon laadittuihin kysymyksiin. Haastateltavan vastaustapa on kuitenkin vapaa. Haastateltava saa vastata kysymyksiin, parhaaksi katsomallaan tavalla. Kysymyksissä ei ole valmiiksi vastaus vaihtoehtoja. Tämä haastattelumuoto sopii hyvin laadulliseen tutkimukseen käytettäväksi haastattelutavaksi. (Tietoarkisto Tampereen yliopisto 2023)

Haastattelukysymykset olivat avoimia ja täten keskustelua syntyi huomattavasti enemmän kuin jos kysymykset olisivat olleet puhtaasti ”kyllä/ei” vastauksia. Haastattelujen aikana käydyt keskustelut pysyivät kuitenkin asiassa, ja niistä löytyi muutamia hyviä ehdotuksia sekä kehittämiseen että tutkimuksiin. Haastattelut olivat asiallisia ja pysyttelivät ammattiin liittyvissä asioissa, koska haastateltavat olivat valmistautuneet haastatteluihin ja oman alansa ammattilaisia.

4.3 Aineiston analyysi

Aineiston kuvaileminen on analyysin perusta. Siinä pyritään kartoittamaan ominaisuuksia ja piirteitä. Vaatimuksena on, että tutkimuksen tulisi objektiivista, luotettavaa, pätevää ja toistettavaa. Tämä voi aikaansaada sen, että tutkijasta tuntuu, että hänen on häivyttävä itsensä ja saatettava lukija suoraan kosketukseen aineiston kanssa. Lisäksi on muistettava, että asiayhteyksiä kuvaava tieto eli kontekstieto on tärkeää laajemman ymmärryksen saavuttamiseksi (Tutkimushaastattelu: teemahaastattelun teoria ja käytäntö, 2000., 145-146.)

Edellä mainittu on sisällönanalyysia, jossa aineistoa tarkastellaan eritellen, yhtäläisyyksiä ja eroja etsien ja tiivistäen. Sisällönanalyysi on tekstianalyysia, jossa tarkastellaan joko valmiiksi tekstimuotoisia tai sellaiseksi muutettuja aineistoja. Analyysin tarkoituksena on muodostaa tutkittavasta ilmiöstä tiivistetty kuvaus, jolla pyritään kytkemään tulokset ilmiön laajempaan kontekstiin ja mahdollisesti muihin aiheita koskeviin tutkimustuloksiin (Saaranen-Kauppinen, A & Puusniekka, A. 2006. KvaliMOTV.)

Haastatteluiden purun jälkeen haimme vastauksista nimenomaan meidän tutkimuskysymyksiimme liittyvää tietoa. Haimme myös lisää tietoperustaa haastatteluissa tulleiden seikkojen

tarkemmin selvittämiseksi. Haastatteluissa tuli luonnollisesti esille myös monia muita seikkoja ja asioita, jotka eivät varsinaisesti liittyneet tutkimukseemme, koska haastattelujen luonne oli keskusteleva.

4.4 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Opinnäytetyössä tutkimuksemme on kunnioittanut yleisiä eettisiä periaatteita. Haastattelut suoritettiin anonyymista, ja haastateltavat saivat tutustua ennakkoon haastattelu kysymyksiin. Haastattelujen litteroinnissa olemme kirjanneet tutkimukseen haastateltavien vastauksia suoraan niitä muuttamatta tai niihin asioita lisäämällä. Haastattelutilanteisiin varattiin aikaa ja haastateltavat saivat vastata kysymyksiin haluamallaan tavalla. Haastatteluissa käytimme puolistrukturoitua haastattelu menetelmää. Haastateltavat vastasivat ennakkoon laadittuihin kysymyksiin, mutta haastateltavan vastaustapa on kuitenkin vapaa. Haastateltavat saivat vastata kysymyksiin parhaaksi katsomallaan tavalla. Kysymyksissä ei ollut valmiiksi vastaus vaihtoehtoja. Tämä haastattelumuoto sopii hyvin yleisten eettisten arvojen kunnioittamiseen opinnäytetyössämme suhteessa vastauksiin ja tutkimustuloksiimme.

Tutkimuksen validiteetin olemme varmistaneet haastattelemalla eri vankeinhoidon ammattilaisia, jotka ovat olleet pitkään työsuhteessa rikosseuraamuslaitoksessa. Tutkimuksessa tuomme esille asioita, jotka ovat tulleet esille tutkimuksemme haastatteluissa. Tutkimuksessa emme tuo esille omia näkökulmia tutkittavasta asiasta vaan kerromme haastateltavien vastauksia kysymyksiin. Kehitystyössä annamme omia ideoita, kuinka ulkomaalais erityisyyden haasteisiin voidaan vastata. Tietolähteinä olemme käyttäneet luotettavista lähteistä olevia tietoja ja kansainvälisiä tutkimuksia aiheesta.

Eettinen tutkimus edellyttää huolellisuutta, rehellisyyttä ja tarkkuutta työn jokaisessa vaiheessa. Tutkimustyössä reflektoidaan eettisiä valintoja raportoitaessa tutkimusta, jotka vaikuttavat lopputulokseen. Ratkaisusta ja havainnoista kerrotaan avoimesti. Vaikeista asioista ja virheistä on myös kerrottava avoimesti. Se, että tutkimuksen tekijä on kriittinen omaa työtänsä kohtaan lisää tutkimuksen arvoa. Tutkijan on osattava katsoa asioita eri näkökulmista ja arvioita saatavaa tietoa. Kun tutkija mietiskelee, sisäistää ja arvioi saatavaa tietoa antaa hän näin mahdollisuuden tutkimuksen arvioinnille ja mahdollisesti työstään tehtäville ratkaisuille. (Tietoarkisto Tampereen yliopisto 2023b)

Opinnäytetyössämme takasimme kaikille vastaajille anonymiteetin eli puretuista vastauksista ei tule ilmi kuka on mitään sanonut. Myöskään nimiä ja virka-asemia emme julkaise. Tämä oli ehdoton edellytys haastatteluille ja niiden toteutukselle. Haastatteluissa saatu materiaali hävitettiin kirjattuamme ylös vastaukset kysymyksiimme.

Lähdimme haastatteluihin mukaan avoimelle mielellä ilman ennakoasenteita. Emme muuttaneet mitään haastatteluista saatuja tietoja vaan kirjasimme niitä sellaisena kuin

haastateltavat meille niitä kertoivat. Omat ennakkokäsityksemme asioista ja niiden tilasta eivät myöskään vaikuttaneet haastatteluihin ja niistä kirjattuihin tietoihin vaan suhtauduimme materiaaliin neutraalisti.

Luotettavuus voidaan arvioida erinomaiseksi, koska kaikki haastateltavat olivat pitkän linjan ammattilaisia, joilla monen vuoden työura vankeinhoidon parissa. Haastateltavat edustivat useaa eri henkilöstöryhmää, jotta saisimme mahdollisimman laajan pohjan tutkimuksellemme.

5 Tutkimustulokset

Haastattelimme Vantaan vankilassa kymmentä vankeinhoidon ammattilaisia. Haastattelemlamme vankeinhoidon ammattilaisilla oli kaikilla pitkä kokemus työskentelystä vankien kanssa. Joillakin kokemusta oli kertynyt jo yli 30 vuotta. Tämä pitkä kokemus alalta antoi kattavan näkemyksen siitä, kuinka vankien kulttuurinen erilaisuus on vuosien varrella näkynyt vankiloissa, ja kuinka Vantaan vankila on kehittynyt nykyiseen valmiuteensa vastata ulkomaa-laiserityisyyden haasteisiin.

5.1 Ulkomaalaisen/ulkomaalaistaustaisen vangin saapuminen Vantaan vankilaan

Jos vangilla ei ole erityisiä rajoituksia yhteydenpidossaan ja hän tulee toimeen muiden osaston vankien kanssa, hänet sijoitetaan ensimmäiselle kerrokselle tai kolmannelle kerroksen niille osastoille, jotka on tarkoitettu vangeille, joilla ei ole yhteydenpito rajoituksia. Osastoilla on mahdollisuus osallistua vankilan tarjoamaan toimintaan ja kuntoutukseen. Osastot ovat kuitenkin eristettyjä toisista osastoista ja osaston vangit toimivat keskenään toiminnoissaan. Pienemmät osastot tekevät tilanteiden hallinnasta helpompaa, kun kerralla ei ole suuria vankimääriä liikkeellä. Kuten kaikilla muillakin osastoilla, vankien ruokailu tapahtuu omalla osastolla puhdistajavankien huolehtiessa ruuan jaosta henkilökunnan valvoessa.

Vastaanotto toimii vankilan lisärakennuksessa. Vangin saapuessa uutena vankilaan päiväsai-kaan, vastaanotto kirjaa hänet sisälle. Ilta-aikaan päivystävä esimies huolehtii kirjaamisesta ja yöaikaan esimies. Vangin omaisuus tarkastetaan ja luetteloidaan, jonka jälkeen vangille annetaan haltuun omaisuus, joka on hallussapitosäännösten mukaista. Loppu omaisuus varas-toidaan odottamaan vangin siirtymistä tai vapautumista.

Vastaanotto huolehtii, että vangille luodaan puhelintili yhteydenpitoa varten ja maksukortti raha-asioita varten. Samalla vangille annetaan myös hygieniapakkaus ja liinavaatteet. Van-gilla saapuessa olevat rahat tilitetään vangin tilille ja käteinen huolehditaan asianmukaisesti joko kassalle tai kassakaappiin. Tutkintavangilla on oikeus käyttää omia vaatteitaan, mutta

jos vanki haluaa, hänelle voidaan antaa RISEn vaatekerta. Eristysosastolla ei käytetä muita kuin talon vaatteita turvallisuuden ja tarkastuksen helpottamiseksi ja varmistamiseksi.

Uudet vangit kuvataan ja heistä otetaan ylös tuntomerkit. Heille pidetään lyhyt haastattelu, jonka tarkoituksena on selvittää muutama perusasia tutkintavankeuden asianmukaisen onnistumisen helpottamiseksi. Haastattelulla ja esitietolomakkeen täytöllä pyritään varmistamaan vangin selviytyminen ensimmäisten päivien aikana. Tässä tarvitaan yhteistyötä vankiterveydenhuollon kanssa. Jos poliklinikka ei ole auki vangin saapuessa ilta- tai yöaikaan, polille luodaan tiedote, jotta uusi vanki voidaan ottaa käymään polilla hänen terveydentilansa selvittämiseksi.

Vastaanotto kirjaa vangille käräjäoikeudessa määrätyt yhteydenpidon rajoitukset. Joskus mukana on vielä erikseen tutkijan tekemiä lisäyksiä rajoituksiin, jotka täytyy huomioida rajoituksia kirjattaessa. Tutkija pystyy omalla päätöksellään lieventämään rajoituksia mutta ei kiristämään. Lisäksi oviätäkiin ja vahvuustauluihin tehdään erikseen merkintä, jos vangilla on rajoituksia yhteydenpidossa. Tämä on erittäin tärkeä tehtävä, sillä tutkintavankilan tehtävänä on esitutinnan turvaaminen, tuomioistuinkäsittely ja rangaistuksen täytäntöönpano sekä rikollisen toiminnan estäminen (TVL 1 luku 3§). Rikosseuraamusesimiehet tekevät päätöksen vangin osastolle asuttamisesta vastaanoton tekemän vangin kuulemisen ja esityksen perusteella.

5.2 Ulkomaalaiserityisyyden huomiointi RISEssä /Vantaan vankilassa

Haastatteluissa tuli ilmi, että on ollut erilaisia hankkeita, joiden tarkoituksena on ollut saada huomioituksi paremmin ulkomaalaisten asemaa vankiloissa. Tästä esimerkkinä mainittiin vankilan toiminta tilanteessa, jossa ulkomaalaista vankia odottaa tuomion jälkeen käännytys kotimaahansa. Tämä ei välttämättä suoraan kosketa Vantaan vankilaa muutoin kuin silloin, kun käännettävä tulee Vantaalle odottamaan käännytystä aivan tuomionsa lopussa. Tällöin edeltävä työ on tehty vangin sijoitusvankilassa eli tutkintavankeuden jälkeisessä varsinaisella vankusajalla.

Risen tasolla mainittiin, että palveluita sopeutetaan sen mukaan mitä ulkomaalaiset ja ulkomaalaistaustaiset tarvitsevat. Näistä erikseen mainittiin tulkkauspalvelut ja tulo-oppaat. Nämä Risen ohjeistukset koskevat luonnollisesti Vantaan vankilaa ja Vantaan vankilassa on tulo-oppaita käännetty usealle eri kielelle. Lisäksi Vantaan vankilaan on rekrytoitu henkilökuntaa, joka osaa muitakin kieliä kuin ensimmäisen tai toisen kotimaisen eli kielellistä osamista löytyy Vantaalta jonkin verran omastakin takaa.

Lisäksi haastatteluissa tuli ilmi, että ulkomaalaisten määrä on keskittynyt enimmäkseen etelän alueelle ja tällöin luonnollisesti tutkintavankeudessa olevien ulkomaalaiset ja ulkomaalaistaustaiset vangit keskittyvät Vantaan vankilaan. Vantaan vankilaan saapuukin vuositason

huomattavasti enemmän ulkomaalaisia ja ulkomaan kansalaisuuden omaavia vankeja kuin muihin vankiloihin Suomessa. Vantaalla on vuosittain noin 60 eri kansalaisuutta. Eli Risen ta-solla alueilla ja niiden vankiloilla on todella suuria eroja ulkomaalaisten vankien määrissä.

Vantaan vankilassa on haastateltavien mukaan tehty valtava määrä työtä ulkomaalaisten van-kien hyväksi. Sellainenkin kulttuurillinen erityispiirre kuin ramadanin vietto on mahdollista huomioiden luonnollisesti vankilan ja vankeuden aiheuttamat rajoitukset. Ramadanin vietto on siis mahdollista vaikkei se vankilassa ollessa olekaan pakollista. Lisäksi vangin saapumisen vankilaan, vankilassa olon ja siirtymisen tai vapautumisen helpottamiseksi on tuotettu materi-aalia useilla eri kielillä. Myös erityisruokavaliot huomioidaan niin ulkomaalaisilla kuin kan-tasuomalaisillakin.

Vantaan vankilassa on panostettu vangin perehdyttämiseen niissäkin tilanteissa, kun ei ole yh-teistä kieltä olemassa esimerkiksi tulkkauspalveluiden, lähetystöjen ja kuvallisen viestinnän kautta. Vankilaan perehdyttäminen on koettu tärkeäksi, koska se auttaa vankia selviämään arjen eri tilanteissa. Tästä ilman yhteistä kieltä tapahtuvasta perehdyttämisestä Vantaan van-kilalla on pitkä kokemus ja perinne ja se on osoittautunut toimivaksi suurimmassa osassa ta-pauksia. Erityisen toiminnallisuuden järjestäminen ulkomaalaisille koettiin haastavaksi, koska tällä resurssit eivät ole riittävät toimintojen järjestämiseen.

Virallisissa asioissa pyritään käyttämään kieltä mitä vanki ymmärtää. Tällöin kielenä on joko englantia tai sitten joudutaan käyttämään apuna tulkkauspalvelua. Haastattelujen perusteella viralliset asiat on ehdottomasti hoidettava siten, että vangin oikeusturvasta pidetään huoli. Vapaamuotoisemmissa asioissa eli päivittäisiin toimintoihin liittyvissä seikoissa voidaan käyt-tää muiden vankien apua asioiden hoitamiseksi. Esimerkiksi samalla osastolla oleva vanki, joka osaa englantia tai suomea, voi tulkata toiselle vangille osaston käytäntöihin liittyviä asi-oita. Haastatteluissa tuli esille näkökulma, että mihin asti kulttuurinen erityisyys on huomioi-tava tutkintavankilassa. Lainsäädäntö lähtee sitä, että puhutaan yhdenvertaisuudesta eikä niinkään erityisyydestä. Kulttuurin asettaminen toisen edelle on haastava ajatusmalli. Kaikille turvataan samantyyppiset palvelut ja olosuhteet. Se on lain edellyttämä vaatimus, joka to-teutuu. Ramadan, huomioidaan vankilassa siten, että paaston aikana ruokailu tarjotaan ilta-aikaan. Tämä koskee muslimeita, joiden osuus vankien osuudessa on varsin suuri. Vieraiden kulttuureiden on jollain tavalla sopeuduttava vankilan arkeen ja päiväjärjestykseen. Tutkinta-vangilla on mahdollisuus käyttää omia vaatteitaan kulttuurisen identiteetin esille tuomiseen, jos vaatetus ei vaaranna laitosturvallisuutta esimerkiksi kasvojen kätkemisellä, jolloin henkilö ei ole tunnistettavissa vaikkapa valvontakameroilla. Kulttuuristen esineiden haltuun saa-miseksi käytetään samoja arviointimenetelmiä kuin muissakin esineissä vankilan sääntöjen mukaisesti. Ensin on arvioitava vaarantaako esine mahdollisesti laitosturvallisuutta, ja voi-daanko esinettä tarkastaa rikkomatta sitä.

Kaikkea ei voi edellyttää otettavaksi huomioon vaan on huolehdittava siitä, että perusasiat ovat kunnossa ja niitä on huomioitu Vantaalla riittävästi. Uskonnon harjoittaminen kaikissa muodoissaan ei ole mahdollista. Lisäksi pastori huolehtii muista uskontoon liittyvistä asioista. Kulttuuriset erityispiirteet on huomioitu siinä määrin, kun ne on todettu järkevästi mahdolliseksi toteuttaa esim. muslimit saavat rukousmatot ja pastorilta on saatavissa Koraani.

Haastateltavat kertoivat, että vangin esiin tuomat ongelmat kulttuuriin tai muihin asioihin liittyen pyritään ratkaisemaan. Kaikkia asioita ei voi toteuttaa vangin haluamalla tavalla saatavilla olevien resurssien puitteissa. Tässä on kuitenkin vangin asioiden esille tuonti tärkeää, koska muuten emme voi tietää ongelmista. Jokaista kulttuurin erityispiirrettä on mahdotonta huomioida. Sellaiseen ei yksinkertaisesti ole aikaa ja resursseja. Lisäksi on syytä miettiä mikä on tutkintavankeuden perimmäinen tarkoitus? Esitutinnan turvaaminen vai kaiken tarjoaminen kaikille.

5.3 Ulkomaalaisten vankien palvelut verrattuna kantasuomalaisten saamiin palveluihin

Haastatteluissa kerrottiin, että tavoitteena on vankien yhdenvertaisuuden toteutuminen riippumatta kansalaisuudesta tai kulttuuritaustasta. Tämä on luonnollisesti sekä Risen että Vantaan vankilan tavoite. Lakien ja asetusten takaamat peruspalvelut kuten terveydenhuolto, ruokahuolto, ulkoilut, mahdollisuus liikuntaan, kanttiinin kanssa asiointi ovat turvattuja. Kaikille vangeille taataan avustaja tapaamiset, oikeudenkäyntiin liittyvän materiaaliin tutustuminen ja rikosasiaan muuten liittyvät palvelut. Näihin asioihin liittyvät päätökset tuotetaan pääsääntöisesti jommallakummalla kotimaisella kielellä eli kaikilla kielillä ei tuoteta päätöksiä ja asiakirjoja. Haastattelujen antia oli myös tieto, että kyseiset pakolliset ja lakisääteiset asiat yritetään saattaa kaikkien vankien tietoon mahdollisimman hyvin käyttäen hyväksi tulkkaukspalveluita, lähetystön tai kieltä osaavan henkilökunnan apua, mikä on varmastikin oikeudenmukaista. Se miten siinä onnistutaan, ei ole aina välttämättä täysin sataprosenttista, jos kyseessä on täysin ummikko vanki. Täysin ummikolle palveluiden tarjoaminen samoissa määrin kuin muille on vaikeaa kielimuurin takia. Suurena haasteena nähdäänkin saada ulkomaalaisille vankien oikeudet ja palvelut tietoon samalla tavoin kuin kantasuomalaisille saadaan. Toisten vankien käyttö virallisten asiapapereiden kääntämisessä ei ole suotavaa, koska siinä käydään läpi kyseisen vangin henkilökohtaisia asioita ja tietosuojasyistä niitä ei ole soveliasta levitellä muiden vankien tietoon.

Haastattelujen kautta tuli myös selville, että hakemuksien varaisten palveluiden kanssa, paljon riippuu vangin omasta aktiivisuudesta. Asioiden kokonaisvaltainen hoito on ongelmallista ilman yhteistä kieltä. Ohjelmatyö ja ylimääräiset toiminnot ovat yleensä tarjolla vain suomeksi, joten kielitaidottomuus vaikeuttaa niihin osallistumista. Tästä annettiin esimerkkinä se, että osallistumislistat ovat ilmoitustauluilla yleensä vain suomeksi.

Tuli myös ilmi, että palveluiden saatavuus ja ennen kaikkea oikeudet ja velvollisuudet mitä kuuluu vankilassa oloon Suomessa, eivät välttämättä tule samalla kaikkien tietoon juuri kielimuurin takia. Hyvänä huomiona tuli esille, että se mikä suomalaisessa vankeinhoidossa on aivan normaalia, saattaa olla ulkomaalaiselle luksusta ja jotain mistä he eivät ole ennen kuulleetkaan kuten esimerkiksi henkilökunnan lahjomattomuus ja oikeudenmukaisuus, terveystalvelut, lakisääteiset ulkoilut ja muut suomalaisen vankeinhoidon perusasiat. Täten he eivät välttämättä osaa kysyä, koska eivät tiedä mitä kaikkea on tarjolla.

Tavoitteena olisi saada materiaali ja henkilökunnan perehdytys samanlaiseksi kaikille vangeille. Vangit eivät välttämättä osaa pyytää ja henkilökunta ei välttämättä osaa kertoa kaikkea tarpeellista kielimuurin takia. Tätä on Vantaalla helpottanut se, että henkilökunta on todella valveutunut ja opastamisen auttamiskynnys on todella matala. Tällä keinoin pyritään saamaan kaikki tutkintavangit yhtä lailla heille kuuluvien palveluiden piiriin. Tämä tietenkin vaatii myös vangilta aktiivisuutta hoitaa omia asioitaan. Vantaalta löytyy paljon kielitaitoista henkilökuntaa auttamaan ja opastamaan ulkomaalaisia vankeja hakeutumaan vankilan tarjoamien palveluiden piiriin, sekä lakisääteisten että myös luvanvaraisten. Tämä henkilökunnan apu ja osaaminen ovat merkittävä tekijä siinä, että palvelut olisivat samalla lailla tarjolla ulkomaalaisille kuin kantasuomalaisillekin. Nähtiin myös, että kieltä osaavalle mahdollisuudet ovat samat taustasta riippumatta, mutta yhteisen kielen puute vaikeuttaa selvästi osallistumista muihin kuin virallisiin toimintoihin.

Lisäksi erityisenä huomiona tuli esille se seikka, että puhelut ulkomaille maksavat selvästi enemmän kuin kotimaiset soitot. Sama koskee myös postin kautta tapahtuvaa yhteydenpitoa. Nämä seikat ovat kuitenkin sellaisia asioita, joihin Rise tai vankila eivät voi puuttua koska molemmissa tapauksissa palvelut tarjoaa ulkopuolinen toimija.

5.4 Suurimmat haasteet ulkomaalaisten tutkintavankien kanssa

Haastateltavien keskuudessa vallitsi selvä yksimielisyys suurimmasta haasteesta, joka on yhteisen kielen puuttuminen. Jos vankilaan joutunut ei puhu tai ymmärrä mitään joko henkilökunnan tai toisten vankien käyttämää kieltä, kommunikointi aivan arkipäiväisissäkin asioissa on todella haastavaa. Lisäksi jos vangin käyttämä kieli on todella harvinainen niin sopivien tulkkauspalveluiden löytäminen voi olla haastavaa. Yleisimmille käytetyille kielille löytyy sekä materiaalia että tulkkauspalveluita mutta näin ei ole jokaisen kielen kohdalla. Lähtökohtana kuitenkin on, että jokaisen ulkomaalaisen tutkintavangin äidinkieli tulisi pystyä saamaan selville ja järjestää tulkkaus. Yhteisen kielen puute ja ongelmat kommunikoinnissa nähtiin vankeja turhauttavana tekijänä.

Haastavaksi nähtiin myös tilanne, ettei tutkintavanki voi kielitaidottomuuden takia kommunikoida kenenkään kanssa. Tämä yhdistettynä tutkinnallisiin rajoituksiin yhteydenpidossa ulkopuolelle voi tarkoittaa, että ihminen on todella yksin vankilassa. Ilman minkäänlaista

normaalia vuorovaikutusta toisen ihmisen kanssa, saattaa aiheuttaa ongelmia, joita ei normaalissa tilanteessa syntyisi. Normaalien asioiden hoito eli perhesuhteiden ylläpito, ylipäänsä vankilassa asiointi, rikosasioiden selvittäminen tai ensi alkuun sen selville saaminen miksi on vankilassa, saattaa myös aiheuttaa turhautumista, jos niitä ei saa hoidettua ja selvitettyä puutteellisen kielitaidon takia.

Jos vankilaan joutuvalla on jo valmiiksi olemassa jokin altistava tila, kuten esimerkiksi päihthemystiä, päihdeongelma tai mielenterveydellisiä ongelmia, voi tilanne eskaloitua hyvinkin nopeasti, jos kommunikointi ei onnistu henkilökunnan ja tutkintavangin välillä. Tällöin verbaalisen kommunikaation puute saattaa johtaa haastavaan tilanteeseen.

Esiin nostettiin myös kulttuurilliset seikat eli suomalaiset toimintatavat ja -mallit saattavat erota hyvinkin paljon tutkintavangin kotimaan tavoista. Kulttuurilliset seikat saattavat saada vangin näkemään suomalaisen vankeinhoidon samassa valossa kuin kotimaansa tilanteen. Suomessa vankeinhoitoa toteutetaan pitäen mielessä muutamia keskeisiä seikkoja, joita ovat riippumattomuus, lahjomattomuus ja tasapuolisuus. Edellä mainitut eivät välttämättä ole yleismaailmallinen tapa ja tutkintavanki on voinut tottua kovin erilaiseen kohteluun kotimaansa vankiloissa, mikäli hänellä on ollut siellä tuomio tai tuomioita. Tällöin voi syntyä täysin turhaan kuilu vangin ja henkilökunnan välille, jota ammattitaitoinen henkilökunta voi toimillaan kaventaa.

Lisäksi jotkin vankilaan saapumisen yhteydessä suoritettavat lain vaatimat toimet voivat tuntua vieraasta kulttuurista tulevasta epäasiallisilta. Kuitenkin kyseiset toimet on toteutettava vankilaturvallisuuden takaamiseksi. Tulotarkastuksen tekeminen voi olla joskus haasteellista, jos henkilökunta ei saa yhteisen kielen puuttuessa tehtyä selväksi, että tämä on asiaan kuuluvaa toimintaa ja se ei sisällä mitään ylimääräistä vaan on pelkkää rutiinia. Joskus uusi tutkintavanki tuodaan suoraan lentokentältä ja hän ei välttämättä edes ymmärrä mihin hänet on tuotu. Tällöin ammattitaitoinen henkilökunta on tarpeen ensimmäisestä vaiheesta selviämiseksi.

5.5 Toiminta, jos ulkomaalainen tutkintavanki ei puhu mitään yleisistä kielistä

Vastauksissa mainittiin, että jopa vangitsemisen peruste saattaa olla uudelle tutkintavangille epäselvä. Tämän seikan selvittäminen vangille olisi poliisin tehtävä mutta valitettavasti se jää joskus vankilassa selvitettäväksi. Kyseessä on kuitenkin perusasia, joka tutkintavangin tulisi tietää. Yhteisen kielen puuttuminen on haasteellista, koska ulkomaalaiselle tutkintavangille ympäristö on vieras, puuttuu tieto, kuinka vankilassa toimitaan, mitä on tapahtunut, epätietoisuus rikoksen rangaistuksesta ja siitä kuinka kauan joutuu olemaan vangittuna. Haastattelussa nousi esille, että tutkintavankeuteen liittyy paljon kysymyksiä ja täten olisi tärkeää pystyä kertomaan vangille, kuinka tutkintavankeusaika etenee ja mitä vankeuden aikana tulee tapahtumaan. Esimerkkinä mainittiin, että osa ulkomaalaisista vangeista ovat halukkaita

hakemaan turvapaikkaa vankilassa ollessaan mutta se vaatii vangin omaa aktiivisuutta ja esille tuloa, koska siitä on muuten saatavilla vähän tietoa, jos vanki ei itse sitä kysy. Eli tässä nousi esille sama asia kuin muutaman muunkin kysymyksen vastauksessa, vangin oma aktiivisuus ja toiminta ratkaisee hyvin paljon minkälaisia palveluita hän saa.

Vantaan vankilassa on käytössä Semantix tulkkauspalvelu, joka toimii esimerkiksi puhelimitse (lisätietoa palvelusta <https://www.semantix.com/fi>). Lisäksi vankilaan on hankittu puhelimia käytettäväksi tulkkaukseen silloin kun tulkki ei ole paikan päällä ja asioita on hoidettava välittömästi. Lisäksi kuten joissakin muissa kysymyksissä on mainittu, kielitaitoisen henkilökunnan apua käytetään aina, kun se on mahdollista. Vantaalle on rekrytoitu henkilökuntaa, jolla on kielitaitoa ja kokemusta toisista kulttuureista. Myös toisten vankien apua voidaan käyttää arkirutiineihin liittyviä asioita selvitellessä. Virallisia asioita läpi käydessä on pyrkimyksenä, ettei toisen vangin tulkkausapua käytettäisi. Tähän liittyvät tietyt tietosuojariskit.

Ulkomaalaisilla on oikeus olla yhteydessä oman maansa konsulaattiin. Jos konsulaatista tullaan käymään vankilalla, niin samalla voidaan hoitaa vankeuteen liittyviä kysymyksiä, jotka ovat saattaneet jäädä epäselviksi kielimuurin takia. Tähän voi liittyä ihan perusperehdytykseen liittyviä asioita tai sitten erityispalveluiden tarvetta. Viime kädessä, jos yhteistä kieltä ei löydy niin elekieli ja kohteliaisuus vievät asioita aina jonkin verran eteenpäin.

5.6 Henkilökunnan koulutus ulkomaalais erityisyyden haasteisiin

Haastatteluissa nousi selkeästi esille, ettei erillistä koulutusta ole. Lisäksi mietittiin myös mitä ulkomaalais erityisyys oikeastaan on ja onko siihen resursseja paneutua muuten kuin työssä oppimalla. Eri kansalaisuuksia on Vantaalla paljon ja kaiken ja kaikkien kouluttaminen ei ole realistinen vaihtoehto nykyisillä resursseilla. Eri kielten ja kulttuurien kirjo on mittava. Esimerkkinä nostettiin esille, että vaikka kyseessä on meidän näkökulmastamme ulkomaalaiset, niin ruotsalaisten, afgaanien ja kiinalaisten kielet ja kulttuurit eroavat merkittävästi toisistaan. Pohjoismaalainen kulttuuri on hyvin hallussa suomalaisessa vankeinhoidossa samoin muutaman muunkin lähialueen, joiden kanssa tehdään yhteistyötä kuten esimerkiksi Viro, mutta mitä kauemmas maailmalle mennään, sitä vieraampaa kulttuuri on henkilökunnalle.

Perehdytysmateriaalissa, jolla uutta tutkintavankia perehdytetään toimimaan Vantaan vankilassa, on huomioitu yleisimmät kielet ja se helpottaa henkilökunnan toimesta tapahtuvaa vangin perehdyttämistä, kun vanki saa materiaalista vastaukset yleisimpiin kysymyksiin. Lisäksi henkilökuntaa informoidaan heti työhaastattelusta lähtien, että ulkomaalaisia on Vantaalla paljon ja työtä tehdään päivittäin ulkomaalaisten kanssa. Lisäksi työntekijöitä perehdytetään työhönsä ja samalla otetaan esille asioita, jotka liittyvät toimimiseen ulkomaalaisten tutkintavankien kanssa.

oikeudet. Lain tasolla olevat asiat pitäisi saada aina selvitettyä vangille. Mahdolliset vastakain asettelut vankien välillä ulkomaalaistaustan takia ovat mahdollisia. Yhteydenpito ulkomaille on vaikeampaa kuin kantasuomalaisella kotimaahan. Järjestelmän taholta ulkomaalaisuus ei aiheuta sellaisia ongelmia mitä ei pystyittäisi ratkaisemaan. Ensikertaa vankilassa oleva ulkomaalainen saattaa kokea olonsa yksinäiseksi. Lisäksi tiettyjen ryhmien välillä on luonnostaan hieman kireämmät välit kuten esimerkiksi ukrainalaiset vs. venäläiset, shiit vs. sunnat ja muut ryhmittymät, joilla on erimielisyyksiä vankilan ulkopuolellakin. Nykyään ulkomaalaiset ovat normaalimpi näky vankiloissa kuin esimerkiksi 15 vuotta sitten, jolloin ongelmia saattoi syntyä kantasuomalaisten kanssa hyvinkin herkästi.

Rikosasioiden läpikäynti voi olla joskus haasteellista, koska Suomen lakien tuntemus voi olla puutteellista. Lisäksi avustajan saanti voi asettaa haasteita. Vantaan vankila vankipopulaatio on niin moninainen, etteivät ulkomaalaiset erityisesti erotu. Vantaa on monikulttuurinen vankila, joka helpottaa ulkomaalaisten sijoittumista eri osastoille. Näin ei välttämättä ole vankiloissa, joissa on selvä enemmistö kantasuomalaisia kuten Pohjois-Suomen vankiloissa.

5.9 Ulkomaalaisuuden vaikutus tutkinnallisten rajoitustoimien laatuun

Haastateltavat olivat samaa mieltä siitä, että rajoitustoimet ovat samanlaisia suomalaisilla ja ulkomaalaisella vangeilla. Vangitsemiskynnys on matalampi ulkomaalaisten tutkintavankien kohdalla. Ulkomaalaisilla vangeilla on enemmän tutkintaan vaikuttavia riskitekijöitä. Näitä ovat maasta poistumisen uhka ja oikeudenkäynnin karttaminen. Tämä näkyy siteettömyytenä Suomeen. Jos rikoksesta epäillään useampaa ulkomaalaista voi taustojen selvittäminen viedä aikaa tutkintavankeudessa. Lisäksi yksilön roolin selvittäminen voi olla aikaa vievää rikoskokoalaisuudessa. Ulkomaalaisten kohdalla rikoksen selvittäminen on vaikeampaa kuin rikoksessa, jossa kaikki tekijät ovat suomalaisia. Suomalaiset rikolliset ovat vähintäänkin jossain rekistereissä, kuten väestötietorekisterissä. Ulkomaalaiset rikoksen tekijät eivät ole useinkaan suomalaisissa rekistereissä ja kansallisella esitutkintaviranomaisella kestää varmasti jonkin aikaa hankkia tieto toisen maan rekistereistä ja selvittää pelkästään henkilön oikea henkilöllisyys, taustat, kansalaisuus, mahdollinen rikollinen käyttäytyminen jossain muussa maassa tai selvittää henkilön yhteiskunnallinen asema. Nämä asiat vaikuttavat siihen, että ulkomaalainen henkilö, jolla on hyvin löyhät siteet Suomeen, tulee vangituksi matalammalla vangitsemiskynnysellä, kuin suomalainen henkilö. Asia on enemmän esitutkintaa suorittavien viranomaisten päätettävissä ja tiedossa. Asiaan on vaikea ottaa kantaa, koska kaikki asiaan liittyvät tiedot ja taustat eivät ole vankilan tiedossa.

Passitukset ovat hyvin pitkälti samanlaisia suomalaisten ja ulkomaalaisten kesken. On vaikea sanoa, onko esimerkiksi sotkemisvaaran takia ulkomaalaiset enemmän rajoitettuja. Eduskunnan oikeusasiamiehen vuosikertomuksessa on todettu, että huomattavan pieni osa ulkomaalaisten tutkintavankeuksista päätyy varsinaiseksi vankeudeksi. Joissakin tapauksessa

ulkomaalaiset voivat päätyä tutkintavankeuteen matalalla kynnyksellä. Tällä varmistetaan, ettei rikoksesta epäilty poistu Suomesta ennen oikeudenkäyntiä. Rajoitustoimien laatuun ei ulkomaalaisuudella ole vaikutusta vaan lähinnä siihen, että päätyy tutkintavankilaan helpommin. Tutkinnalliset rajoitukset ovat samankaltaiset mitä kantasuomalaisilla.

5.10 Ulkomaalaisten tutkintavankien rikoksetonta elämää tukevia toimia tutkintavankeuden aikana ja mahdollisuus saada sosiaalipalveluita vankeuden jälkeen

Haastateltavat kertoivat, että kuntouttavan toiminnan piiriin ulkomaalaisilla vangeilla on samanlainen mahdollisuus päästä kuin suomalaisilla vangeilla. Usein ulkomaalaiset vähättelevät omia ongelmiaan esimerkiksi päihteiden käytössä, eivätkä myönnä omaa ongelmaansa. Tämä voi johtua kulttuurisesta häpeästä, joka voi hankaloittaa kuntoutukseen osallistumista. Ohjelmatyöskentelyyn yhteisen kielen puuttuminen on usein este osallistumisessa, koska kurssit pidetään suomen kielellä. Kursseja on mahdollista järjestää myös muulla kielellä. Tässä pitää kuitenkin ajatella kurssille osallistujien jatkoa. Ulkomaalaisella ei välttämättä ole mitään yhteyksiä Suomeen, ja hän tulee poistumaan Suomesta tuomion suorittamisen jälkeen. Onko syytä kohdentaa ohjelmatyötä ulkomaalaiseen vai onko jokin toinen palvelu parempi vaihtoehto hänelle. Kun olemassa olevia resursseja kohdennetaan vankeihin, niin ulkomaalaisuus voi vaikuttaa ohjelmatyön osallistujien valintoihin. Tärkeää on arvioida mikä palvelu on ensisijaista ulkomaalaiselle tutkintavangille. Tutkintavankeuden aikana harvemmin aloitetaan sosiaalipalvelu, joka jatkuu siviilissä. Jos tutkintavangilla on ollut ennen vangitsemista sosiaalihuollon palvelu käytössä, pyritään palvelua ylläpitämään tutkintavankeuden aikana. Sosiaalipalvelut liittyvät siihen kuntaan, jossa henkilö on kirjoilla. Tämä takaa oikeuden sosiaalipalveluiden saannin myös tutkintavankeuden aikana. Ulkomaalainen, joka on saapunut, vaikka turistina Suomeen ja joutuu vangituksi, ei ole oikeutettu kunnan sosiaalipalveluihin, jos vertaa häntä ihmiseen, joka on pysyvästi jonkin kunnan kirjoilla. Haasteita sosiaalipalveluiden saatavuudessa voi olla ulkomaalaisilla henkilöillä, joilla ei ole siteitä Suomeen, esimerkiksi alaikäiset ulkomaalaiset. Sosiaalipalveluiden toteutuminen vankeuden jälkeen vaatii aktiivisia toimia vankilan henkilökunnalta ja vangilta itseltään.

Muun maan kansalaisella lähtökohdat ovat erilaiset, mutta vankilan tarjolla olevat palvelut ovat tarjolla kaikille, ketkä niitä tarvitsevat. Kaikki kenellä on halua, saavat apua. Kaikkiin toimintoihin ei ole mahdollista osallistua kielimuurin takia kuten esimerkiksi ryhmämuotoisiin toimintaohjelmiin. Toteutus suoritetaan toisin esimerkiksi yksilötyönä, jos ne vaan ovat mahdollisia räätälöidä kyseiselle vangille sopiviksi. Eli siis tarjolla on palveluita, mutta ei samoissa määrin ja samassa muodossa kuin kantasuomalaisille.

Haastateltavat kertoivat, että ilman kielitaitoa rikoksettoman elämän tuki saattaa jäädä vähäiseksi ja jopa olemattomaksi. Jos ulkomaalaisella on kotikunta Suomessa niin palvelut ovat samalla tavoin tarjolla kuin muillekin. Jos kotikuntaa ei ole niin silloin palveluitakaan ei ole

tarjolla. Vankeuden ei pitä olla erityisen haitallinen. Vankilassa pyritään tarjoamaan yhteyksiä omaisiin esim. Skype tai laajempi tapaaminen, jos on tarpeen. Sosiaalisia asioita pyritään hoitamaan samoin kuin kaikkien muidenkin.

5.11 Tärkeimpiä asioita ulkomaalaisten tutkintavankien kohtaamisessa

Haastateltavat kertoivat, että tärkeää ulkomaalaisen vangin kohtaamisessa on, että henkilölle jää sellainen olo, että hän tulee ymmärretyksi ja henkilökunnalla on aikaa hänen asiansa selvittämiseksi ja hän saa varmuuden, että hänen asiansa tulevat hoidetuiksi. Lisäksi vangilla on oltava tieto, mitä kanavaa pitkin hän saa asiansa selvitetyiksi.

On tärkeää, että ulkomaalaiset vangit ymmärtävät kuinka laitos toimii ja mitä heiltä odotetaan. Tällöin välttyttäisiin monilta väärinkäsityksiltä ja kommelluksilta. Lisäksi olisi tärkeää pystyä perustelemaan vangeille miksi eri asioita tehdään, jotka kuuluvat vankilan normaaliin toimintaan. Vuorovaikutukseen ja sen toimivuuteen olisi tärkeä kiinnittää huomiota. Ymmärrys ja vuorovaikutus on kehittynyt ulkomaalaisten tutkintavankien kanssa.

Oman ymmärryksen ja osaamisen puitteissa tulisi ottaa huomioon kulttuurillisia näkökohtia. Asioista voi myös kysyä eikä pelkästään olettaa. Olisi pyrittävä jossain määrin asennoitumaan toisen asemaan ja miettiä mitä haasteita ja ongelmia vangilla voisi olla. Inhimillinen kohtaminen samalla tavoin ulkomaalaisten kuin muidenkin vankien kanssa on tärkeää. Tärkeintä ei ole menevätkö kaikki sanat ja kielioppi oikein. Tärkeintä on tulla ymmärretyksi ja ymmärtää vierasta kulttuuria. Erilaisten ihmisten, kulttuurien ja käytöstopojen ymmärtäminen on tärkeää kohdatessa ulkomaalaisia tutkintavankeja. Yhteinen kieli on löydettävä lakisääteisten asioiden hoitamiseen (vapautuminen, vankeus tai muut vankiin liittyvät asiat). Henkilökunnan ymmärrys kulttuurillisista asioista, ja suomalaisen arvomaailman ja yhteiskunnan pelisääntöjen selvittäminen on tärkeää. Osa ulkomaalaisista ovat ”kansainvälisiä” ja heillä ei ole vaikeuksia palveluiden ja ymmärtämisen suhteen. Tarvitaan rahaa, ylemmän tason suunnitelma kuinka ulkomaalaiserityisyyttä hoidetaan. Tulisi huomioida yksiköiden erilaisuus vankipopulaation suhteen.

Ulkomaalaiserityisyyteen tulisi kohdentaa tiettyjä asioita (ei pelkästään raha ja resurssit vaan erityisesti toiminnan ohjaus), jotta asioita saadaan hoidettua. Suotavaa olisi, etteivät yksiköt jäisi yksin painimaan ongelmien kanssa vaan toiminta olisi ylhäältä ohjattua. Tällä hetkellä yksiköt joutuvat niin tässä kuin monessa muussakin asiassa löytämään itse ne keinot, joilla asioita saadaan hoidettua. Pelkkä linjaus ei ole riittävä, vaan tulisi olla selkeä ohjeistus mihin asioihin on pystyttävä ulkomaalaisten vankien kanssa, ja miten niitä asioita pystytään Rikosseuraamuslaitoksen sisällä toteuttamaan. Tutkintavankeusaika olisi erityisesti huomioitava mahdollisuutena vaikuttaa. Ei pelkästään yksikkötasolla vaan valtakunnallisen tason pohdintaa ulkomaalaiserityisyydestä mm. hallitusohjelman linjauksissa.

6 Johtopäätökset

Opinnäytetyössä saimme selville, että Vantaan vankilassa osataan vastata hyvin ulkomaalaiserityisyyden haasteisiin. Tämä kokemus on tullut vuosien kokemuksella ulkomaalaisista vangeista. Suurimman haasteen aiheuttaa yleisimpien kielten puute. Tämän haasteeseen on varauduttu erilaisilla teknisillä apuvälineillä. Ulkomaalaisen vangin oma aktiivisuus vaikuttaa siihen, kuinka hän voi käyttää mahdollisuuksia, joita vankila hänelle tarjoaa.

Kaikki ulkomaalaiset ja ulkomaalaistaustaiset huomioidaan Vantaan vankilassa ja heille tarjotaan niitä palveluita, joita he kipeimmin kaipaavat. Tämä tietenkin pitäen mielessä käytävissä olevat resurssit. Lakisääteiset palvelut ovat tarjolla jokaiselle tutkintavangille taustoista riippumatta eli ravinto, terveys ja omien oikeusasioiden hoitoon liittyvät asiat on järjestetty asianmukaisesti. Sinänsä tiukatkaan rajoitustoimet yhteydenpidossa eivät ole ja eivät voi ollakaan esteenä vangin perusasioiden hoitamiseksi hänen tutkintavankeusaikanaan. Lisäpalveluista on todettava, että niiden saaminen tai niihin osallistuminen on hyvin pitkälti kiinni vangin omasta aktiivisuudesta ja kielitaidosta. Jos resursseja olisi enemmän käytävissä niin näitä lisäpalveluita olisi ehkä mahdollisuus tarjota laajemmin vangeille. Varsinkin toimintaan liittyvät lisäpalvelut olisivat tarpeen, jottei vangin vuorokautinen sellissä oloaika muodostuisi liian pitkäksi, mikä taas saattaa aiheuttaa muita ongelmia.

Ulkomaalaiserityisyys on huomioitu tarjoamalla materiaaleja useilla eri kielillä minkä lisäksi tulkkauspalveluita eri muodoissaan käytetään hyväksi asioiden edistämiseksi. Kulttuurien erityispiirteitä on pyritty huomioimaan siinä määrin kuin se on mahdollista ja/tai tarpeellista huomioiden Suomen lainsäädäntö ja tutkintavankeuden turvaaminen. Kuitenkin on muistettava mikä on Vantaan vankilan perustehtävä eli tutkintavankeuden turvaaminen ja turvallisuus koskien sekä vankeja että henkilökuntaa. Rajoitukset yhteydenpidossa ovat osa tutkinnan turvaamista, ja niiden aikana vangilla ei ole samoja mahdollisuuksia osallistua samalla tavoin eri toimintoihin kuin vangeilla, joilla ei ole yhteydenpidon rajoituksia. Tämä koskee jokaista tutkintavankia riippumatta heidän taustastaan.

Tulevaisuuden haasteita Vantaalla riittää. Uuden lisärakennuksen avautuminen tietää merkittävää kasvua vankimäärässä. Lisäksi Oikeusministeriön ja sisäministeriön yhteistyönä on käynnistetty hanke, jonka tavoitteena on, että vuonna 2025 tutkintavankeja enää säilytetä vangitsemisoikeudenkäynnin jälkeen pääsääntöisesti poliisin säilytystiloissa vaan vankiloissa. Tämä hanke on tosin 23.5.2024 keskeytetty toistaiseksi (Oikeusministeriö, Vanginkuljetuslainsäädännön uudistaminen.) Hankkeen toteutuessa se lisäisi huonokuntoisempina saapuvien vankeiden määrää, koska tutkintavankien akuutit ongelmat, jotka ennen hoiti poliisi, tulisivat vankilan hoidettavaksi. Henkilökunnan suuri vaihtuvuus lisää tarvetta laadukkaalle perehdyttämiselle ja uuden oppimiselle.

Kehittämisen tarpeena on nähtävissä erityisesti uusien työntekijöiden kouluttaminen ulkomaalaisuuden kohtaamiseen. Tähän haasteeseen olemme pyrkineet vastaamaan mieltimällä, kuinka koulutusta voitaisiin lisätä vanginvartijoiden joko perus- tai täydennyskoulutuksessa esimerkiksi viiden opintopisteen kurssilla ulkomaalaisuus. Ulkomaalaisten vankien peruspalvelut turvataan, mutta kuntouttavaan toimintaan pääsy voi olla vaikeaa yhteisen kielen puuttumisen vuoksi.

Tärkein tutkimuksemme esille tullut seikka, josta jokainen haastatettava mainitsi, on että meillä on oltava jokin tapa kommunikoida ulkomaalaisten tutkintavankien kanssa. Vuorovaikutus on vaikeaa ilman yhteistä kieltä ja ymmärrystä toistemme tavoista. Kommunikaatio ja vuorovaikutus on avainasemassa estettäessä eristyksissä olosta aiheutuvia haittoja.

Näitä asioita Vantaan vankila on pohtinut jo vuosia ja niiden eteen on tehty työtä ja sama työ jatkuu yhä. Osaava henkilökunta, tulkkaukset, kirjallisten materiaalien tuottaminen eri kielillä ja monia muita kommunikointia helpottavia asioita on koeponnistettu ja hyviä käytäntöjä on otettu käyttöön. Eli jatkuva kehittäminen ja kehittyminen on tärkeää, vaikka resurssit olisivat kuinka niukat, koska ennusteiden mukaan vankimäärä ei ole laskemaan päin tulevaisuudessa.

Seuraavassa olemme kertoneet vastauksen ensimmäiseen tutkimuskysymykseemme. Kuinka Rikosseuraamuslaitos ja Vantaan vankila vastaa ulkomaalaisten tutkintavankien erityisyyteen?

Rikosseuraamuslaitos vastaa ulkomaalaisuuden haasteisiin kaikilla mahdollisilla tavoilla, jotta Rikosseuraamuslaitoksen arvot ja tavoitteet toteutuvat. Vantaan vankila on edelläkävijä ulkomaalaisuuden haasteissa. Tämä tietotaito on tullut useiden vuosien kokemuksesta työskentelemisestä ulkomaalaisten tutkintavankien kanssa.

Toisen tutkimuskysymyksemme vastaus, saavatko kaikki ulkomaalaiset tutkintavangit heille kuuluvia palveluita, kun he ovat tiukkojen rajoitustoimien kohteena riippumatta heidän kulttuurisesta ja kielellisestä erityisyydestään ja mitä on tehty edellä mainittujen asioiden huomiointiseksi ja mitä voitaisiin tehdä enemmän ja/tai paremmin?

Vantaan vankila tarjoaa ulkomaalaisille tutkintavangeille samat laadukkaat palvelut kuin kansuomalaisille. Kulttuurillinen erityisyys pyritään huomioimaan jokapäiväisessä työssä. Vantaan vankila pyrkii vastaamaan ulkomaalaisuuden haasteisiin tarjoamalla tulkkaukset ja perehdyttämällä uusia työntekijöitä ulkomaalaisten tutkintavankien kohtaamiseen. Vantaan vankila on palkannut eri kulttuureista tulleita työntekijöitä, jotka omalla kielitaitollaan lähityöllään helpottavat vierasta kulttuureista tulleiden tutkintavankien arkea.

7 Pohdinta ja kehittämisehdotukset

Tässä kohdin pohdimme omaa opinnäytetyöprosessiamme ennen aloitusta ja varsinkin sen aikana. Lisäksi mietimme myös saatuja tuloksia ja niiden pohjalta syntyneitä pohdintoja. Pyrimme ottamaan kehitysehdotuksissa huomioon saatavilla olevat resurssit. Selkeä ja yhtenäinen toimintamalli ulkomaalaisten kanssa toimimiseen helpottaisi työskentelyä, ja samalla myös huomioitaisiin ulkomaalaisten erilaiset taustat, ja minkälaisista kulttuureista vangit tulevat. Yksiköihin, joissa on paljon ulkomaalaisia, jalkautetaan hyväksi havaittuja toimintamalleja toisista vastaavista yksiköistä tiedonvaihdolla ja vuoropuhelulla. Peilasimme haastatte- luista saamiamme tietoja sekä teoreettiseen faktatietoon että myös omaan työmme kautta hankkimaamme kokemuseräiseen tietoon. Näiden perusteella hahmottelimme kehitys- ja tutkimusideoita jatkojalostettaviksi.

7.1 Opinnäytetyöprosessi ja ammatillisen kehittymisen reflektointi

Olemme molemmat samaan aikaan Laura-ammattikorkeakoulussa rikosseuraamusalan sosionomin opiskelut aloittaneita. Opinnot aloitimme vuonna 2022. Me molemmat työskentelemme Vantaan vankilassa, joka on Suomen suurin tutkintavankila ja kiireisin ja kohta valmistuvan lisäosan myötä tulee entistäkin suuremmaksi. Olemme molemmat vartijoita, Mikko vastaanotossa ja Simo asuinosa-astolla. Olemme molemmat työskennelleet pitkään sekä Vantaan vankilassa että alalla yleensäkin. Työssämme joudumme päivittäin tekemisiin erilaisten vankien kanssa ja huomioimaan heihin mahdollisesti kohdistuvia yhteydenpidon rajoituksia.

Vuosien varrella olemme panneet merkille lisääntyneen ulkomaalaisten ja ulkomaalaistaustaisten vankien määrän. Lisäksi kielen ja kulttuurien eroavaisuudet ovat myös lisääntyneet eli tulee enemmän vankeja kaukaisemmista kulttuureista. Tästä me lähdimme sitten ideoimaan aihetta omaan opinnäytetyöhömmö. Jos kielitaidoton ulkomaalainen on vankilassa kaikilla mahdollisilla rajoituksilla, niin se on todella yksinäistä eloa.

Koska olemme töissä Vantaan vankilassa, joka on melkoinen kulttuurien sulatusuuni, se tuntui luontevalta paikalta toteuttaa työmme. Vantaalla on ammattilaisia, jotka ovat miettineet ja keksineet ratkaisuja yksinäisyydestä, kielestä ja kulttuuritaustasta mahdollisesti aiheutuviin haasteisiin. Tätä työtä on jouduttu kehittämään lähinnä tekemällä, koska mitään valmiita ohjeita ei ole miten toimia lukuun ottamatta lakien, sopimusten ja vastaavien määräyksiä. Edellä mainittujen käytäntöön soveltamista on Vantaan vankila tehnyt ansiokkaasti jo vuosia.

Aloitimme opinnäytetyömme syksyllä 2023 kysymällä Vantaan vankilasta lupaa toteuttaa opinnäytetyö kyseisestä aiheesta siellä. Samalla kävimme Vantaan vankilassa myös todella hyvän keskustelun mahdollisista teemoista, lähestymiskulmasta ja mahdollisista tavoista toteuttaa opinnäytetyömme. Tämän jälkeen kirjoitimme aiheanalyysin. Pyrimme rajaamaan aihetta mahdollisimman tarkoin, jotta pystyisimme keskittymään olennaiseen ja emme lähtisi

harhailemaan alueisiin, jotka eivät varsinaisesti aiheeseen liity. Päätimme samalla myös työnimen opinnäytetyöllemme ja opinnäytetyön keskeisen aiheisällön eli ulkomaalaisten yhteydenpidon rajoitukset tutkintavankeuden aikana Vantaan vankilassa. Päätimme myös, että varsinainen otsikko koko työlle tulee vasta loppuvaiheessa, jotta otsikko vastaa tekemäämme sisältöä. Suunnitelmaseminaari oli syksyllä 2023.

Aloitimme urakan keräämällä materiaalia sekä kirjallisuuden että muutaman haastattelun muodossa. Haastattelut toteutettiin asiantuntijahaastatteluina, joten erillisiä tutkimuslupia ei tarvittu. Asiantuntijahaastatteluihin päädyimme nimenomaan sen perusteella mitä asioita kävimme Vantaalla läpi ennen varsinaisen opinnäytetyön aloittamista. Mietimme myös mahdollisia vankihaastatteluja tukihaastatteluiksi, mutta, lupien saaminen olisi kestänyt todella pitkään ja mielestämme saimme asiantuntijoilta tarpeeksi tarvitsemaamme tietoa. Sisältöä ja sen rajaamista pohdimme useaan otteeseen, mutta päämäärä eli tutkinnalliset eristykset ja ulkomaalaiset olivat se keskeinen aihe, johon halusimme perehtyä ja se säilyi koko opinnäytetyöprosessin ajan samana.

Jatkoimme haastattelujen tekemistä alkuvuonna 2024, jolloin aloimme myös purkamaan niitä. Haastattelut toteutettiin Vantaan vankilassa alan ammattilaisten kanssa. Osa halusi pitää omat tietonsa ehdottomasti salassa, joten emme luettele haastateltavia ammattiryhmiä tähän. Haastatteluihin valikoitui Vantaan vankilasta ihmisiä laaja-alaisesti, jotta saisimme kattua mahdollisimman monta näkökulmaa. Haastattelujen keskeinen sisältö purettiin nauhoitetusta materiaalista tähän opinnäytetyöhön ja tutkimuksessamme pystyimme turvaamaan anonymiteetin. Haastattelujen välissä lisäsimme tutkimuksemme teoriaosuutta ja kerrytimme tietämystämme aiheesta myös teorian pohjalta.

Opinnäytetyön tekeminen kahden ryhmässä oli järkevä ratkaisu, koska molemmille riitti tarpeeksi tekemistä ja umpikujan emme päätyneet ajautumaan kertaakaan, koska mukana oli aina toisen mielipide, joka aukaisi solmuja, jotka olisivat voineet jäädä yksin aukaisematta. Nimenomaan se, että on toinen tukena ja ideoimassa ajoi meitä projektissamme eteenpäin. Lisäksi toisen mukana olo tarkoitti myös sitä, ettei voinut lopettaa kesken sillä kuten olemme vartijan ammatissamme oppineet: kaveria ei jätetä. Lisäksi keskustelu toisen kanssa auttaa ymmärtämään aihetta paremmin, koska toisella saattaa olla hyvinkin erilainen näkemys käsiteltävästä aiheesta ja pakottaa myös itsensä miettimään asioita eri kanteilta. Haastatteluja ei ole juurikaan tullut kummallakaan tehtyä paitsi siinä mielessä, että vankien haastattelemineen kuuluu molempien työnkuvaan. Töissä kysymykset ovat valmiita ja niihin keskimäärin tulee aika vakiovastaukset. Emme tietenkään estäneet vapaata keskustelua myös kysymysten ulkopuolelta, koska se kuuluu normaaliin kanssakäymiseen mutta kyseinen materiaali ei luonnollisesti päätynyt opinnäytetyöhömmö.

Sinänsä haastattelut menivät mielestämme hyvin, koska tunsimme ihmiset entuudestaan ja ylimääräistä jännitettä ei näin ollen päässyt syntymään. Kaikki haastateltavat saivat mahdollisuuden vastata kysymyksiin heidän oman työnkuvansa ja asiantuntijuusalueeseensa mukaisesti. Kaikki haastateltavat suhtautuivat meihin positiivisesti ja olivat selvästi valmistautuneet haastatteluihin. Haastatteluja teimme henkilökohtaisesti paikan päällä joko siten olimme molemmat mukana tai vain toinen. Työvuorot ja etäisyydet asettivat haasteita siihen, että olisimme molemmat olleet mukana jokaisessa haastattelussa. Se, että olisimme molemmat olleet paikalla kaikissa haastatteluissa ei vain ollut käytännön syistä mahdollista. Mielestämme kuitenkin kysymykset olivat niin selkeitä ja hyviä, että niiden purkaminen oli täysin mahdollista vaikkei paikan päällä ollutkaan. Molemmat kävimme läpi haastattelumateriaalin ja teimme purun sen pohjalta.

Otimme juuri tämän aiheen käsittelyyn, koska Vantaan vankilaan on valmistumassa lisäosa, joka otetaan käyttöön 2025 ja tämä tarkoittaa vankimäärään huomattavaa lisääntymistä. Samaten tutkinnallisia rajoituksia yhteydenpitoon on kyettävä valvomaan entistä tarkemmin ja se tarkoittaa vankien erillään pitämistä toisistaan ja ulkopuolisista ihmisistä. Halusimme selvittää, minkälaiset valmiudet meillä on tähän ja ennen kaikkea voisimmeko olla jossain asiassa parempia. Tietenkin tulee huomioida, että resursseja ei ole eikä tule olemaan rajattomasti, joten olennaiseen keskittyminen tulee olemaan todella tärkeää.

7.2 Tuloksien hyöty ja kehittämismahdollisuudet

Tutkimuksessamme olemme tuoneet esille asioita, jota ulkomaalais erityisyys tutkintavankeudessa aiheuttaa. Tutkintavankeuslaissa 5 § on kerrottu, kuinka vankeja on kohdeltava. Tutkinnallisten rajoitustoimien kohteena olevalle tutkintavangille tutkintavankeuden alkuaika on usein haastavinta aikaa. Vankiloiden on pystyttävä tarjoamaan ulkomaalaisille tutkintavangeille tutkintavangille kuuluvat palvelut, jottei ulkomaalais erityisyys aiheuta vangille lisää haasteita.

Suomessa asuvia ulkomaalaistaustaisia työntekijöitä voitaisiin rekrytoida enemmän työskentelemään vankiloihin. Tällä hetkellä Vantaan vankilassa työskentelee vartijoita, jotka ovat ulkomaalaistaustaisia. Tämä lisää henkilökunnan mahdollisuutta sujuvaan asiointiin vankien kanssa eri kielillä. Kielitaitoiset vartijat pystyvät toimimaan tarvittaessa tulkkeina, kun vangin kanssa asioidaan eri kielillä. Henkilökunnan kielitaidon lisääminen olisi hyvä kehityskohde, joka ei tosin ole nopeasti toteutettavissa. Henkilökuntaa olisi hyvä saada myös toisista kulttuureista, jotta kielitaidon ja ymmärryksen kokonaismäärä kasvaisi.

Psyykkistä hyvinvointia lisäävää toimintaa voitaisiin kehittää yksin olevilla ulkomaalaisilla tutkintavangeilla panostamalla hyvinvoinnin kursseihin, joissa on tapaamisia ja mahdollisuuksia keskusteluihin. Kurssien keskeinen opetus olisi, kuinka itse voin parantaa omaa oloani.

Tämänlainen toiminta lisäisi tutkinnallisten rajoitustoimien kohteena olevien ulkomaalaisten hyvinvointia.

Valmiudet Vantaan vankilassa ulkomaalais erityisyyden kohtaamiseen ovat hyvät. Vuosien aikana saatu kokemus ulkomaalaisista tutkintavangeista on tuonut vankilan henkilökunnalle valmiuksia kohdata eri kulttuureista tulleita tutkintavankeja. Resursseja tietenkin voitaisiin aina lisätä, ja erilaisia toimintaohjelmia lisätä sitä kautta. Tämä nimenomaan ulkomaalaisille tutkintavangeille lisättävä ohjelma helpottaisi ulkomaalaisten vankien osallistumista vankilan tarjoamaan toimintaan.

Yksi haastatteluissa esiin noussut kysymys oli, että joutuvatko ulkomaalaiset tutkintavankeuteen helpommin kuin kantasuomalaiset? Tämä voisi olla todella hyvä aihe jatkotutkimukselle, jossa asioita selvitettäisiin poliisin vangitsemisvaatimusten, käräjäoikeuksien päätösten ja eduskunnan oikeusasiamiehen kannanottojen kautta. Toisaalta olisi aivan ymmärrettävää, että ulkomaalaisen todennäköisyys poistua Suomesta ennen tutkinnan valmistumista on huomattavasti suurempi kuin kantasuomalaisen. Toisaalta taas oikeuden tulisi olla sama kaikille. Tästä etsimme tilastoitua tietoa mutta se olisi itsessään jo sen verran laaja alue, ettemme saaneet sitä sovitettua omaan tutkimukseemme, vaikka se onkin tärkeä asia. Mielestämme tästä olisi hyvä olla aivan oikeaa tietoa, koska jos näin on se lisää vankiloiden kuormitusta merkittävästi verrattuna kantasuomalaisten tekemiin rikoksiin.

Keskusteltuamme eri asiantuntijoiden kanssa, niin yksi kehittämisen kohde voisi olla koulutus vankilaan tuleville uusille työntekijöille. Kurssi voisi olla Rikosseuraamusalan koulutuskeskuksen kurssitarjonnassa. Tämä kurssi voisi olla pakollinen kaikille opiskelijoille. Kurssin laajuus voisi olla 5 op. Tämänlainen kurssi toimisi hyvänä koulutuksena vankilassa työskenteleville. Vantaan vankilalla voisi olla paljon annettavaa tähän koulutukseen. Seuraavassa on annettu ideoita millainen kyseinen kurssi voisi sisällöltään olla.

Ulkomaalais erityisyys vankilassa 5 op

- Ulkomaalaisten vankien historia Suomen vankiloissa
- Yleisimmät ulkomaalaisryhmät Suomen vankiloissa
- Ulkomaalaistaustaiset katujengit ja niiden vaikutus vankiloihin
- Eri kulttuurien erityispiirteet
- Kuinka toimin vangin kanssa, jonka kanssa ei ole yhteistä kieltä.
- Eri luennoitsijoita kertomaan eri kulttuureita
- Mitä haasteita ulkomaalais erityisyys voi vankilassa aiheuttaa

- Kuinka eri kulttuurista tulleen vangin arkea voi tukea vankilassa
- Ulkomaalaistaustaisten kokemusasiantuntijoiden luentoja
- Kuinka eri kulttuurista tulleet usein käyttäytyvät vankiloissa
- Uskonnon vaikutus eri kulttuurista tulleen elämään vankilassa
- Kuinka ulkomaalaista voidaan tukea rikoksettomaan elämään vankilassa

Lähteet

- Drenkhahn K, Dudeck, M, Dünkel F, Long-Term Imprisonment and Human Rights, 2014
Edinburgh Research Explorer 2017 Viitattu 5.1.2024
https://www.pure.ed.ac.uk/ws/files/30913792/Final_draft_Introductory_Note_on_UN_Minimum_Standards_for_Treatment_of_Prisoners.pdf
- European Journal of Criminology Volume 19, Issue 6, November 2022 Viitattu 2.2.2024
<https://journals-sagepub-com.nelli.laurea.fi/doi/epub/10.1177/1477370820988836>
- Hirsjärvi, J., Hurme H., Tutkimushaastattelu: teemahaastattelun teoria ja käytäntö, 2000
- Jyväskylän yliopisto 2021. Menetelmä polkuja humanistille Viitattu 20.7.2023
<https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/tutkimusstrategiat/laadullinen-tutkimus>
- Kivivuori J, Aaltonen M, Näsi M, Suonpää K, Danielsson P, Kriminologia - rikollisuus ja kontrolli muuttuvassa yhteiskunnassa, 3.painos, 2018
- Lobel, J., Smith, P. S., Solitary confinement: Effects, practices, and pathways toward reform., 2020
- Lujatalo 2023. Vantaan vankilan lisärakennuksen rakentaminen edistyy hyvää vauhtia
Viitattu 18.9.2024 <https://www.lujatalo.fi/ajankohtaista/2023/10/27/vantaan-vankilan-lisarakennuksen-rakentaminen-edistyy-hyvaa-vauhtia/>
- Martat. Oletko yksi meistä? Viitattu 21.3.2024
https://www.martat.fi/?gad_source=1&gclid=EAlaIqobChMkMu6iKTLhQMVVACiAx3XzAodE-AAYASAAEgLRxPD_BwE
- Maahanmuuttovirasto. 2023 Viitattu 9.6.2023
<https://migri.fi/etusivu>
- Murdoch, J, The treatment of prisoners - European standards, 2006
- Naisvankien kokemuksia väkivallasta 2017 Viitattu 15.2.2024
https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/137207/YP1805-6_Virolainen.pdf?sequence=2
- Oikeusministeriö. Vanginkuljetuslainsäädännön uudistaminen Viitattu 8.11.2024
<https://oikeusministerio.fi/hanke?tunnus=OM017:00/2020>
- Oxford University Press. jus cogens 2024 Viitattu 22.2.2024
<https://www.oxfordreference.com/display/10.1093/oi/authority.20110803100027487>
- Pakkokeinolaki 22.7.2011/806

- Rikosseuraamuslaitos 2020. Vantaan vankila, Läheisen opas Viitattu 12.7.2023
https://www.rikosseuraamus.fi/material/collections/20220830163721/HL4F0DsZb/Vantaan_vankila_laheisen_opas_30.5.2020_-_ei_saavutettava_final.pdf
- Rikosseuraamuslaitos 2024a. Rikosseuraamuslaitoksen organisaatio Viitattu 28.3.2024
<https://rikosseuraamus.fi/fi/index/rikosseuraamuslaitos/organisaatio.html>
- Rikosseuraamuslaitos 2024b. Rikosseuraamuslaitoksen arvot ja strategia Viitattu 14.4.2024
<https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/rikosseuraamuslaitos/arvot.html>
- Rikosseuraamuslaitos 2023a. Rikosseuraamusesimies vankilassa Viitattu 15.7.2024
<https://rikosseuraamus.fi/fi/index/rikosseuraamuslaitos/tyojakoulutus/toissavankilassa/rikosseuraamusesimiesvankilassa.html>
- Rikosseuraamuslaitos 2023b. Vantaan vankila Viitattu 10.7.2023
<https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/toimipaikatjayhteystiedot/vankilat/vantaanvankila.html>
- Rikosseuraamuslaitos 2022b. Kuntoutus Viitattu 15.7.2023
<https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/seuraamukset/kuntoutus.html#>
- Rikosseuraamuslaitos 2022c. Vankilaan lähtöön valmistautuminen Viitattu 19.7.2023
<https://rikosseuraamus.fi/fi/index/rikoksestatuomitulle/vangeille/vankilaanlahtoonvalmistautuminen.html>
- Rikosseuraamuslaitos 2021. Rikosseuraamuslaitoksen tilastoja 2021 Viitattu 18.7.2023
https://www.rikosseuraamus.fi/material/collections/20220614144512/7a0qfFI1R/RISE_Tilastollinen_vuosikirja_2021_FI.pdf
- Ruggiero V, Ryan M, Punishment in Europe A Critical Anatomy of Penal Systems, 2013
- Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna. 2006. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto [verkkajulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarasto [ylläpitäjä ja tuottaja]. <<https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/>>. (Viitattu 9.11.2024.)
- Salminen M., Toivonen K., Vankeinhoidon perusteet, 16. Ulkomaalaiset vangit: Krista Künnapuu, 2002
- Semantix. Sujuvaa monikielistä viestintää Viitattu 22.3.2024
<https://www.semantix.com/fi>
- Snellu. Helsingin seurakunnan erityisnuorisotyökeskus Viitattu 12.4.2024
<http://www.snellu.info/>
- Suomi.fi Tutkintavankeuden täytäntöönpano Viitattu 22.11.2024
<https://www.suomi.fi/palvelut/tutkintavankeuden-taytantonpano-rikosseuraamuslaitos/f697e8a2-d365-49c3-9057-83aad1814c1d>
- Tieteen termipankki, 2020 Viitattu 22.4.2024
https://tieteentermipankki.fi/wiki/Oikeustiede:ius_cogens

- Tilastokeskus. 2023 Viitattu 9.6.2023
<https://www.stat.fi/>
- Tietoarkisto Tampereen yliopisto 2023a. Haastattelut Viitattu 23.7.2023
<https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/laadullisen-tutkimuksen-aineis-tot/haastattelut/>
- Tietoarkisto Tampereen yliopisto 2023b. Tutkimusetiikka ihmistieteissä Viitattu 23.7.2023
<https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/tutkimusetiikka/tutkimusetiikka-ihmis-tieteissa/>
- Tutkintavankeuslaki 768/2005
- Vankiterveydenhuollon yksikkö 2022. Vankiterveydenhuolto Viitattu 12.7.2023
<https://www.vth.fi/>
- Vantaan vankilan järjestyssääntö 2022 Viitattu 18.9.2024
https://www.rikosseuraamus.fi/material/collections/20220502163332/7YxYS82ZN/Vantaan_vankilan_jarjestyssaanto_1.5.2022.pdf
- Vantaan vankilan tulo-opas 2024 Viitattu 18.9.2024
https://www.rikosseuraamus.fi/material/sites/rise_ja_rskk_yhteiset/dokumentit/cvex-bcgng/Vantaan_vankilan_tulo-opas_2024.pdf
- van Zijl-Smit D, Dünkel F, Imprisonment Today and Tomorrow. International Perspectives on Prisoners' Rights and Prison Conditions, 2001

Kuvat

Kuva 1 Rikosseuraamuslaitoksen organisaatio (Rikosseuraamuslaitos 2022a)	9
Kuva 2 Rikosseuraamuslaitoksen strategiset tavoitteet (Rikosseuraamuslaitos 2024b)	11
Kuva 3 Laadullinen tutkimus (Jyväskylän yliopisto 2021)	Virhe. Kirjanmerkkiä ei ole määritetty.

Taulukot

Taulukko 1 Ulkomaalaisten vankien määrät Suomessa 2012-2021 (Rikosseuraamuslaitoksen tilastoja 2021 35.)	18
Taulukko 2 Ulkomaalaisten vankeusvankien pääririkokset Suomessa 2012-2021 (Rikosseuraamuslaitoksen tilastoja 2021 35.)	18

Liite 1: Haastattelu kysymykset

1. Kuinka RISE /Vantaan vankila huomioi ulkomaalaiserityisyyden.
2. Saavatko ulkomaalaiset vangit samanlaisia palvelua kuin kantasuomalaiset.
3. Mitkä asiat aiheuttavat eniten haasteita ulkomaalaisten tutkintavankien kanssa.
4. Jos ulkomaalainen tutkintavanki ei puhu mitään yleisistä kielistä, kuinka silloin toimitaan.
5. Koulutetaanko henkilökuntaa vastaamaan ulkomaalaiserityisyyden haasteisiin.
6. Aiheuttaako ulkomaalaiserityisyys haasteita asioinnissa vankiterveyden huollossa.
7. Onko tilanteita, jossa tutkintavankeusaikana tutkintavangille aiheutuu ongelmia sen vuoksi, että hän on ulkomaalainen.
8. Koetko, että ulkomaalaisuus vaikuttaa tutkinnallisten rajoitustoimien laatuun.
9. Kuinka ulkomaalaisten tutkintavankien rikoksetonta elämää tuetaan tutkintavangin aikana, ja onko sosiaalisten palveluiden jatkumo ulkomaalaisten vankien käytössä.
10. Kerrotko vielä omin sanoin mitkä asiat ovat mielestäsi tärkeimpiä ulkomaalaisten tutkintavankien kohtaamisessa.